

การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมบ้านปากกะหลาง ตำบลสองคอน อำเภอบัวโพธิ์ จังหวัดอุบลราชธานี

กุลวดี ละม้ายจิน¹, เนียนนิภา สำเนียงเสนาะ², สถาพร สิริโอภาคำ³

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมบ้านปากกะหลาง ตำบลสองคอน อำเภอบัวโพธิ์ จังหวัดอุบลราชธานี มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรม 2) เพื่อออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรม และ 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมบ้านปากกะหลาง การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือภาคีที่เกี่ยวข้องในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรม จำนวน 20 คน และนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า 1) ศักยภาพของชุมชนในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่โดดเด่น มีความสามารถในการพึ่งพาตนเองและเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ อย่างไรก็ตามยังขาดความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ รวมทั้งทักษะในการเล่าเรื่อง ขาดการตลาดทางการท่องเที่ยว และต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ 2) การออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมของชุมชนมี 5 กิจกรรม ได้แก่ ผ้าหมัดย้อมสีเปลือกไม้ ชนหมากเบ็ง ข้าวต้มมัดแม่น้ำโขง เกษตรริมโขง และประมงริมโขง 3) แนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมมีทั้งหมด 5 แนวทาง ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพนักเล่าเรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วม การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การพัฒนาการสร้างเรื่องราวทางการท่องเที่ยว และการพัฒนาการตลาด

Keywords: การพัฒนา; กิจกรรมการท่องเที่ยว; การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์; บ้านปากกะหลาง

Corresponding Author: สถาพร สิริโอภาคำ

E-mail: Sathaporn.y@ubru.ac.th

(Received: July 1, 2024; Revised: October 21, 2024; Accepted: November 14, 2024)

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี E-mail: Kulvadee.l@ubru.ac.th

² ดร. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี E-mail: Niannipa.s@ubru.ac.th

³ อาจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี E-mail: Sathaporn.y@ubru.ac.th

Developing of Creative Tourism Activity Based on Cultural in Ban Pak Kalang, Song Khon Subdistrict, Pho Sai District, Ubonratchathani Province

Kulvadee Lamajeen¹, Niannipa Samniengsanorh², Sathaporn Siri-opakham³

Abstract

This research study on the development of creative tourism activities based on culture in Ban Pak Kalang, Song Khon Subdistrict, Pho Sai District, Ubon Ratchathani Province, has the following objectives: 1) to study the potential of the community in developing culture-based creative tourism activities; 2) to design culture-based creative tourism activities; and 3) to propose guidelines for developing culture-based creative tourism activities in Ban Pak Kalang, Song Khon Subdistrict, Pho Sai District, Ubon Ratchathani Province. The present paper is a research and development study. The sample groups used in the research were 20 stakeholders involved in culture-based creative tourism activities and 30 Thai tourists. The research instrument used was semi-structured interviews. The research findings revealed the following: 1) Regarding the community's potential in developing culture-based creative tourism activities, the community has distinctive natural resources and culture, has the ability to be self-reliant, and participates in area management. However, the community still lacks knowledge of creative tourism, storytelling skills, and tourism marketing and requires support from various agencies; 2) Five culture-based creative tourism activities were designed for the community, including tie-dyed cloth with natural bark dye, Khan Mak Beng, Mekong River boiled rice, Mekong River agriculture, and Mekong River fisheries; and 3) Five guidelines for developing culture-based creative tourism activities were proposed, including storyteller capacity development, participation development, creative tourism activity development, tourism storytelling development, and marketing development.

Keywords: Development; Tourism Activities; Creative Tourism; Ban Pakkalang

Corresponding Author: Sathaporn Siri-opakham

E-mail: Sathaporn.y@ubru.ac.th

¹ Assistant Professor Dr. in Faculty of Humanities and Social Sciences, Ubonratchathani Rajabhat University.

E-mail: Kulvadee.l@ubru.ac.th

² Dr. in Faculty of Humanities and Social Sciences, Ubonratchathani Rajabhat University. E-mail: Niannipa.s@ubru.ac.th

³ Lecturer in Faculty of Humanities and Social Sciences, Ubonratchathani Rajabhat University.

E-mail: Sathaporn.y@ubru.ac.th

1. บทนำ

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมที่สร้างประสบการณ์ทางวัฒนธรรมอันเป็นลักษณะเฉพาะถิ่นของพื้นที่ท่องเที่ยวร่วมกับเจ้าบ้าน ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกประทับใจและเกิดความผูกพันระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าของบ้าน (Hosts and Guests) ผ่านประสบการณ์ทางวัฒนธรรมที่แท้จริง ในด้านศิลปะ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวัฒนธรรมประเพณี เป็นการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับฐานทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชน ที่ให้ความสำคัญกับความสมดุลใน 3 มิติทั้งเรื่องของเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรม (Richards & Raymond, 2000; UNESCO, 2006; Wurzbarger et al., 2009; Wisudthiluck, 2015) นอกจากนี้ พฤติกรรมในการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย แรงจูงใจเพื่อการเรียนรู้และสร้างประสบการณ์ใหม่ การสัมผัสกับวัฒนธรรมท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์จะต้องมีความแปลกใหม่ มีคุณค่า มีส่วนร่วม และสร้างเสริมประสบการณ์ เช่น กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา กิจกรรมเชิงวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น กิจกรรมเชิงอาหารพื้นถิ่น และกิจกรรมเชิงศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวพบได้ในพื้นที่เฉพาะเท่านั้น และเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริง (Anantamongkolkul & Pattanapokinsakul, 2019)

จังหวัดอุบลราชธานีเป็นจังหวัดที่มีเขตแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้าน 2 ประเทศ คือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและราชอาณาจักรกัมพูชา เป็นหนึ่งในจังหวัดท่องเที่ยวที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัฒนธรรม งานประเพณี วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น และแหล่งท่องเที่ยวลุ่มแม่น้ำโขง แต่อย่างไรก็ตามในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ทำให้ชุมชนท่องเที่ยวที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง มีจำนวนนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมเยือนลดน้อยลงเป็นอย่างมาก จากสถิติด้านการท่องเที่ยวในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ของจังหวัดอุบลราชธานี ในปี พ.ศ. 2560-2563 โดยนักท่องเที่ยวชาวไทยในปีพ.ศ. 2560 มีจำนวน 3,125,937 คน ปีพ.ศ. 2561 มีจำนวน 3,243,323 คน ปีพ.ศ. 2562 มีจำนวน 3,217,865 และปีพ.ศ. 2563 มีจำนวน 1,537,178 คน หลังจากสถานการณ์โควิด-19 ปีพ.ศ. 2565 จำนวนนักท่องเที่ยว 692,820 คน-ปีพ.ศ. 2566 จำนวนนักท่องเที่ยว 789,883 คน การแพร่ระบาดของโควิด-19 ทุกแหล่ง จำนวนนักท่องเที่ยวได้เพิ่มขึ้นตามลำดับ นอกจากนี้รายได้จากการท่องเที่ยวในปีพ.ศ. 2560 มีจำนวน 7,375.12 ล้านบาท ปีพ.ศ. 2561 มีจำนวน 7,999.25 ล้านบาท ปีพ.ศ. 2562 มีจำนวน 7,998 ล้านบาท และปีพ.ศ. 2563 มีจำนวน 3,416 ล้านบาท ปีพ.ศ. 2565 จำนวนรายได้ 2,130 บาท และปีพ.ศ. 2566 จำนวนรายได้ 3,836 ล้านบาท และจำนวนรายได้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ (Department of Tourism, 2021) จะเห็นได้ว่าจังหวัดอุบลราชธานีได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19 ส่งผลให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวลดลงและเพิ่มขึ้นตามสถานการณ์ปัจจุบัน

ชุมชนปากกะหลาง ตำบลสองคอน อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ไม่ใช่แค่การเดินทางไปยังสถานที่ใหม่ๆ แต่เป็นการเดินทางที่ผสมผสานวัฒนธรรม ประสบการณ์ และความคิดสร้างสรรค์เข้าด้วยกัน ทำให้การท่องเที่ยวไม่ใช่แค่การชมวิว แต่เป็นการได้เรียนรู้ ได้สัมผัส และได้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน บ้านปากเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขง มีจุดที่แคบที่สุดของแม่น้ำโขงที่สามารถวัดได้แคบที่สุดอยู่ที่ปากบ้องของบ้านปากกะหลาง ซึ่งแคบที่สุดเพียง 56 เมตร นอกจากนี้ในชุมชนมีจุดลงเรือที่หาดสลึง เพื่อล่องแม่น้ำโขงไปชม

ผาวัตใจ แก่งสองคอน และสามพันโบก แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีชื่อเสียงของจังหวัดอุบลราชธานี มีวิถีชีวิตเรียบง่าย ชาวบ้านมีอาชีพหาปลา ทำการเกษตรริมแม่น้ำโขง อีกทั้งยังมีภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติจากเปลือกไม้ ถือเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านในการนำเปลือกต้นไม้ที่พบได้ในท้องถิ่นมาต้มเพื่อสกัดเป็นสีต่างๆ ได้แก่ สีเขียวจากลูกกะบก สีเขียวขี้ม้าจากเปลือกมะม่วง สีเหลืองจากเปลือกขนุน สีส้มจากเปลือกหมวกแฉวง และสีชมพูจากเปลือกกระโดน (Provincial Community Development Office of Ubon Ratchathani, 2020)

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น พบว่า การขับเคลื่อนกลไกในการพัฒนาศักยภาพชุมชนท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้เกิดความยั่งยืนนั้น ชุมชนปากกะหลางยังขาดองค์ความรู้ในด้านกลไกการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรม ทำให้สินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวขาดเอกลักษณ์แท้จริง และขาดกระบวนการมีส่วนร่วมในการร่วมลงมือปฏิบัติที่ปลอดภัยผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าบ้าน ทำให้ชุมชนไม่ได้รับความนิยมนักท่องเที่ยวมากนัก ส่งผลให้งานและอาชีพที่สร้างรายได้เสริมจากการท่องเที่ยวลดลง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการให้ชุมชนปากกะหลางได้สร้างประสบการณ์ที่แตกต่าง ไม่ใช่แค่การเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยว แต่เป็นการได้สัมผัสวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นได้เรียนรู้ทักษะใหม่ๆ และได้สร้างสรรค์ผลงานร่วมกัน การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มักเน้นการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ทำให้การท่องเที่ยวมีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนและความทรงจำที่น่าประทับใจ การได้ทำกิจกรรมที่ไม่เหมือนใคร จะทำให้นักท่องเที่ยวมีประสบการณ์ที่น่าจดจำมากกว่าการท่องเที่ยวแบบเดิมๆ

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่า ชุมชนท้องถิ่นต้องได้รับการพัฒนาให้มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ รวมทั้งการนำเสนอฐานวัฒนธรรมของชุมชนผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จะเป็นกลไกหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้ชุมชนบ้านปากกะหลาง ตำบลสองคอน อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี สร้างรายได้ให้ชุมชนโดยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ช่วยกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพอย่างยั่งยืนอนุรักษ์วัฒนธรรมด้วยการส่งเสริมให้ผู้คนได้เรียนรู้และเข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่นมากขึ้น ช่วยให้อาชีพเหล่านั้นยังคงอยู่และสืบทอดต่อไป สร้างความยั่งยืนโดยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มักเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสร้างความแตกต่างทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีความโดดเด่นและน่าสนใจมากขึ้น ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยือนพัฒนาศักยภาพของชุมชนด้วยการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ช่วยพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถ และสร้างความภาคภูมิใจในชุมชนของตน ซึ่งเป็นกลไกหนึ่งที่ทำให้ชุมชนได้ตระหนักถึงคุณค่าและดำรงไว้ซึ่งฐานวัฒนธรรมชุมชนและเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมบ้านปากกะหลาง ตำบลสองคอน อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี
- 2.2 เพื่อออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมบ้านปากกะหลาง ตำบลสองคอน อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี

- 2.3 เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมบ้านปากกะหลาง ตำบลสองคอน อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี

3. การทบทวนวรรณกรรม กรอบแนวคิด

3.1 การทบทวนวรรณกรรม

3.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพชุมชน

ในการดำเนินการการท่องเที่ยว ศักยภาพของชุมชนเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากการจัดการการท่องเที่ยวต้องใช้ “คน” ในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว การพัฒนาศักยภาพคนในชุมชนจึงเป็นการส่งเสริมความสามารถของคนในชุมชนเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้การดำเนินการการท่องเที่ยวประสบความสำเร็จ และทำให้บุคคลทราบถึงศักยภาพที่แท้จริงของตนเอง สามารถพัฒนาตนเองให้มีความรู้ทักษะเพิ่มขึ้นได้นอกจากนี้ ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่เป้าหมายจะต้องได้รับการวิเคราะห์เพื่อสำรวจความพร้อมของพื้นที่ท่องเที่ยวและพัฒนาไปอย่างเหมาะสม ผู้วิจัยได้นำกรอบแนวคิดของนักวิชาการที่หลากหลายมาประยุกต์ใช้ในการวิจัย ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้ คือ 1) ศักยภาพคน 2) ศักยภาพพื้นที่ 3) ศักยภาพการจัดการ 4) ศักยภาพการมีส่วนร่วม และ 5) ศักยภาพด้านความสามารถในการพึ่งพาตนเอง (Thongma & Umnat, 2004; Aref, 2011; Chantane & Plangklang, 2017; Thongdee, 2019)

3.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการใช้ประโยชน์สูงสุดจากทรัพยากรท่องเที่ยวที่เป็นกระบวนการที่มีคุณค่าในท้องถิ่น เช่น การเดินรำ การร้องเพลง งานฝีมือ การทำอาหาร ศิลปะ งานเทศกาล เป็นต้น ดังนั้น เมื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นลักษณะเชิงกระบวนการจึงกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะสามารถเพิ่มคุณค่าในตัวเองสามารถสร้างโอกาสให้แหล่งท่องเที่ยวปลายทางนั้นๆ สร้างนวัตกรรมหรือสินค้าที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นใหม่ๆ ได้ ผู้วิจัยได้นำกรอบแนวคิดของ Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (2019) ในการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มาประยุกต์ใช้ในการวิจัย ซึ่งมีองค์ประกอบ 10 ด้าน ดังนี้ 1) กิจกรรมออกแบบมาจากพื้นฐานของทุนวัฒนธรรมท้องถิ่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว 2) นักเล่าเรื่องกิจกรรมที่สามารถเล่าเรื่องราวของกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ 3) การออกแบบกิจกรรมจากผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์จริง 4) การมีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนความคิดสร้างสรรค์ในการทำกิจกรรม 5) การลงมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันระหว่างเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว 6) สถานที่จัดกิจกรรมมีความเหมาะสมกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 7) กิจกรรมมีความไหลลื่นสามารถกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และสุนทรียภาพ 8) กิจกรรมสามารถสร้างแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้กับเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว 9) มีสุนทรียภาพระหว่างการทำกิจกรรม เช่น รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส และจิตวิญญาณ และ 10) กิจกรรมการท่องเที่ยวมีความน่าจดจำ มีความประทับใจ และมีความเข้าใจของผู้ร่วมปฏิบัติกิจกรรม

3.1.3 แนวความคิดเกี่ยวกับ 5A

เป็นเครื่องมือสำคัญในการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ สิ่งดึงดูด (Attraction): ปัจจัยที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว เช่น ธรรมชาติ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์กิจกรรม (Activities):

กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถทำได้ เช่น การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย กีฬา การพักผ่อน การเข้าถึง (Accessibility): ความสะดวกในการเดินทางมาถึงแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities): สิ่งอำนวยความสะดวกที่รองรับนักท่องเที่ยว เช่น ที่พัก อาหาร การคมนาคม การรับรู้ (Awareness): การรับรู้ของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว

3.1.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Pinprachanan et al. (2022) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์อุรักลาโว้ยในพื้นที่เกาะลันตาจังหวัดกระบี่ พบว่า นักท่องเที่ยวต้องการกิจกรรมที่ตนได้ลงมือทำร่วมกับคนในชุมชนและมีกิจกรรมที่หลากหลาย โดยเกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาและต้องการให้มีระบบรักษาความปลอดภัย กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ได้รับคัดเลือกจากผู้ทรงคุณวุฒิว่าเป็นกิจกรรมที่มีความน่าสนใจและเหมาะสมในการเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เริ่มต้นสำหรับชุมชนโต๊ะบาหลิว ได้แก่ กิจกรรมแต่งแต้มเต็มเรือ กิจกรรมจักสานงานศิลป์ และกิจกรรมจับปลาตะชวัน และชุมชนสังกั่ว ได้แก่ กิจกรรมหลงรักกิจกรรม (หลง) รักถักทอ กิจกรรมรักลาโว้ย และกิจกรรมรักศิลป์

Jansuri et al. (2020) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ความเป็นไทยตลาดไทยย้อนยุคบ้านระจัน จังหวัดสิงห์บุรี ผลการวิจัย พบว่า ควรให้ความสำคัญในการผลักดันให้เกิดการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากสินค้าที่เป็นจุดเด่นของตลาด เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้กับพ่อค้า แม่ค้า และชุมชน คณะกรรมการตลาดไทยย้อนยุคบ้านระจัน ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศ สื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ ในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารในการส่งเสริมการสร้างมูลค่าให้แก่ภูมิปัญญาท้องถิ่น

Popichit et al. (2019) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มไทยทรงดำ ผลการศึกษา พบว่า วัฒนธรรมที่สามารถนำมาพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ การย้อมผ้า การเรียนภาษาไทดำ และการเย็บลายดอก แนวทางการพัฒนามี 4 ประการ คือ ด้านผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรม ด้านรูปแบบกิจกรรม ด้านสื่อการนำเสนอ และด้านสภาพแวดล้อม

La-ongliw (2019) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การท่องเที่ยวเมืองรอง: ทางเลือกแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดราชบุรี ผลวิจัยสรุปได้ว่า สิ่งที่สำคัญที่สุดของความสำเร็จและความยั่งยืนของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเมืองรองก็คือความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มนักท่องเที่ยว เจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยวภาครัฐกิจ และหน่วยงานภาครัฐ ทั้งนี้เพื่อรักษาอัตลักษณ์ของท้องถิ่นให้คงคุณค่า มีเรื่องเล่า สร้างประสบการณ์ สะท้อนความสัมพันธ์ และนำไปสู่ความยั่งยืนของทรัพยากรการท่องเที่ยวระดับท้องถิ่น

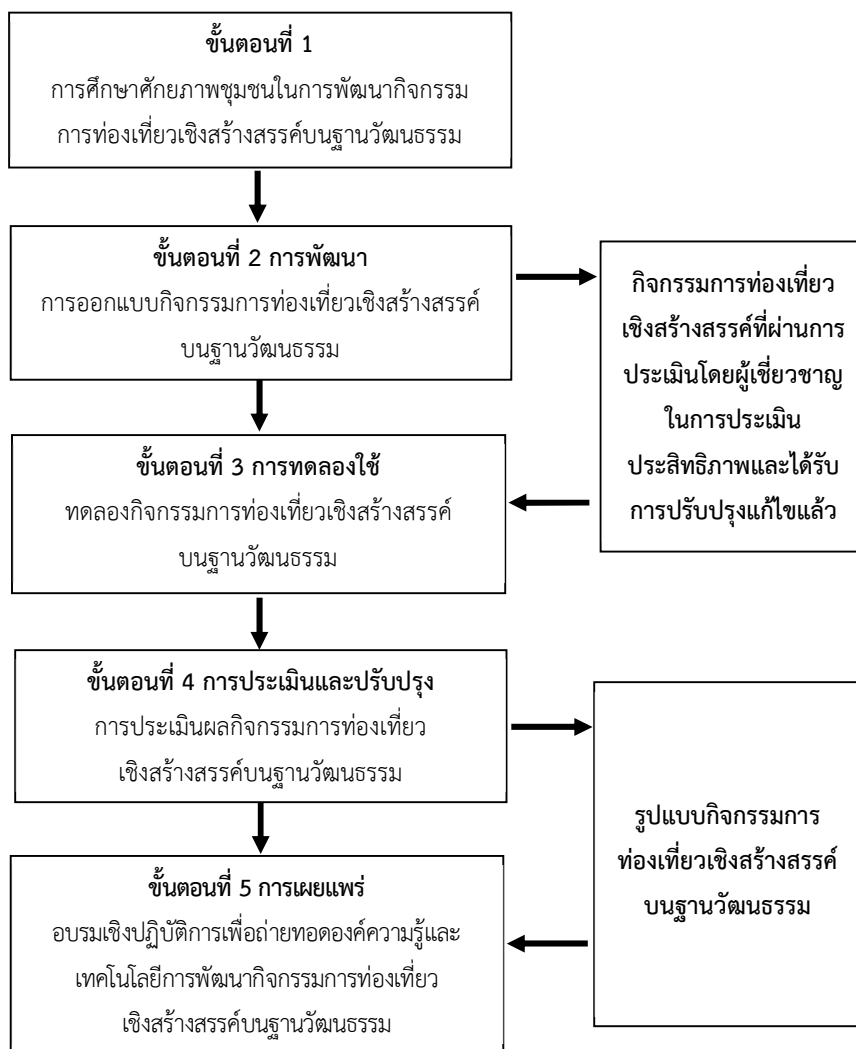
Arkarapotiwong and Chindapol (2023) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ในหมู่บ้านไทยบริเวณแหล่งมรดกโลกสุโขทัยและเมืองประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการ C-CBT มี 3 แนวทาง ได้แก่ แผนระยะสั้น แผนรายปี และแผนระยะยาวครอบคลุมหนึ่งถึงห้าปี การศึกษานี้เสนอแนะกลยุทธ์ในการพัฒนาทักษะการสื่อสารของนักเล่าเรื่องของหมู่บ้าน ซึ่งสามารถเป็นตัวแทนของหมู่บ้านต่อผู้มาเยือนได้อย่างน่าเชื่อถือและมีประสิทธิภาพ

ตารางที่ 1 สรุปการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัย

ตัวแปรศึกษา นักวิชาการ	ศักยภาพชุมชน	การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	5A
Thongma and Umnat (2004)	✓		
Aref (2011)	✓		
Chantanee and Plangklang (2017)	✓		
Thongdee (2019)	✓		
Pinprachanan et al. (2022)	✓	✓	✓
Jansuri et al. (2020)	✓	✓	✓
Popichit et al. (2019)	✓	✓	✓
La-ongpliw (2019)	✓	✓	✓
Arkarapoti Wong and Chindapol (2023)	✓		

3.2 กรอบแนวคิด

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวความคิด ซึ่งสามารถอธิบาย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมบ้านปากกะหลาง ตำบลสองคอน อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มภาคีที่เกี่ยวข้องผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และกลุ่มภาคีที่เกี่ยวข้องในการทดลองกิจกรรม

กลุ่มภาคีที่เกี่ยวข้องผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ชุมชนปากกะหลาง ตำบลสองคอน อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี โดยคัดเลือกจากการที่เป็นผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชน

การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรม

หรือทำงานในพื้นที่ชุมชนไม่น้อยกว่า 3 ปี ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด อุบลราชธานี) จำนวน 2 คน ประชาชนในชุมชนที่ประกอบอาชีพต่างๆ เช่น เกษตรกร ชาวไร่ ชาวนา ชาวประมง เจ้าของร้านค้าชุมชน กลุ่มทอผ้า กลุ่มแปรรูปอาหารจากปลา จำนวน 10 คน ผู้ประกอบการในท้องถิ่น เช่น เจ้าของที่พัก เจ้าของเรือ เจ้าของร้านอาหาร เจ้าของรถรับจ้าง จำนวน 5 คน และบุคลากรภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยว จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 20 คน

กลุ่มตัวอย่างทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นผู้ที่มาประเมินการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และมีความสนใจที่จะทดลองปฏิบัติกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่คณะผู้วิจัยและชุมชนปากกะหลาง ตำบลสองคอน อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี ได้พัฒนาขึ้นประกอบด้วย อาจารย์ผู้สอนในสถาบันการศึกษา จำนวน 10 คน มัคคุเทศก์ จำนวน 5 คน ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว จำนวน 5 คน หน่วยงานภาครัฐ จำนวน 5 คน นักศึกษา สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและการบริการ จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 30 คน

4.2 เทคนิคการสุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกันของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ตรวจสอบด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ การสนทนารายบุคคล รวมทั้งตรวจสอบข้อมูลกับเจ้าของข้อมูล โดยสำรวจการตีความผลสรุปต่างๆ ว่าตรงกันหรือไม่ โดยทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation) ด้วยการสอบแหล่งข้อมูล แหล่งที่มา และแหล่งบุคคล Chantavanich (2000) โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์เนื้อหา

เทคนิคการสุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรม บ้านปากกะหลาง ตำบลสองคอน อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มภาคีที่เกี่ยวข้องผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และกลุ่มภาคีที่เกี่ยวข้องในการทดลองกิจกรรม ดังนี้

1. กลุ่มภาคีที่เกี่ยวข้องผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ชุมชนปากกะหลาง ตำบลสองคอน อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี ประกอบด้วยผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน ประชาชนในชุมชน จำนวน 10 คน ผู้ประกอบการในท้องถิ่น จำนวน 5 คน และบุคลากรภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยว จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 20 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ร่วมกับวิธีการสุ่มแบบก้อนหิมะ (Snowball Sampling) โดยให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแนะนำบุคคลอื่นโดยเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

2. กลุ่มตัวอย่างทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นผู้ที่มาประเมินการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และมีความสนใจที่จะทดลองปฏิบัติกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่คณะผู้วิจัยและชุมชนปากกะหลาง ตำบลสองคอน อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี ได้พัฒนาขึ้นประกอบด้วย อาจารย์ผู้สอนในสถาบันการศึกษาที่สอนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว จำนวน 10 คน มัคคุเทศก์ที่ผ่านการทำงานมาแล้ว 3 ปี จำนวน 5 คน ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว เช่น ผู้ประกอบการ ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ผู้ประกอบการรถเช่า จำนวน 5 คน หน่วยงานภาครัฐ ตัวแทนจากสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดอุบลราชธานี การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานอุบลราชธานี

จำนวน 5 คน นักศึกษาสาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและบริการ ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชา CBT จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 30 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) โดยเป็นคำถามปลายเปิดที่มีคำสำคัญ (Keywords) เกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการทราบข้อมูล 4 ข้อดังนี้

1. ศักยภาพของชุมชนในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมบ้านปากกะหลาง โดยศึกษาใน 5 ประเด็น คือ 1) ศักยภาพคน 2) ศักยภาพพื้นที่ 3) ศักยภาพการจัดการ 4) ศักยภาพการมีส่วนร่วม และ 5) ศักยภาพด้านความสามารถในการพึ่งพาตนเอง
 2. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมบ้านปากกะหลางเป็นอย่างไร
 3. ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรม บ้านปากกะหลางเป็นอย่างไร
 4. แนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมบ้านปากกะหลาง เป็นอย่างไร
- คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์จะมีความยืดหยุ่นสามารถ ปรับให้มีความเหมาะสมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แต่ละบุคคลได้

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษากิจการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกันของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ตรวจสอบด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ การสนทนารายบุคคล รวมทั้งตรวจสอบข้อมูลกับเจ้าของข้อมูล โดยสำรวจการตีความผลสรุปต่างๆ ว่าตรงกันหรือไม่ โดยทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation) ด้วยการสอบแหล่งข้อมูล แหล่งที่มา และแหล่งบุคคล (Chantavanich, 2000) โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์เนื้อหา

5. ผลการวิจัยและอภิปรายผล

5.1 ผลการวิจัย

5.1.1 การวิจัย (Research: R1) การศึกษาศักยภาพชุมชนในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมชุมชนปากกะหลาง ตำบลสองคอน อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี การศึกษาศักยภาพชุมชนในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมชุมชนปากกะหลาง ตำบลสองคอน อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานีโดยใช้วิธีการ สัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth interview) และสัมภาษณ์กลุ่ม (Group interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรม

1) ศักยภาพคน ประชาชนชุมชนบ้านปากกะหลาง จำแนกออกตามศักยภาพของการประกอบอาชีพดังนี้ เกษตรกร ทำนา ทำสวน การปลูกพืชไร่ พืชสวน อาชีพทอผ้า ทำขนมจากต้นคราม อาชีพแปรรูปอาหาร เช่น ปลาสาม ปลาห้า อาชีพหัตถกรรมงานฝีมือและงานจักสาน เช่น แห ซ้อน (ซ้อนตักปลา) ตะกร้า กระบุง กระจาด กระดัง กระติบข้าว อาชีพประมงน้ำจืด และมีเป็นอาชีพเสริมนอกจากการทำนาของคนที่ย้ายอยู่ริมแม่น้ำโขง พืชที่สร้างรายได้ให้เกษตรกรมี 3 ชนิด คือ คราม ฝ้าย ข้าวโพด ถั่วลิสง มันเทศ มันแกว กระเทียม ต้นหอม และผักชี การทำเกษตรมีของของคนในพื้นที่นั้นเป็นการปลูกพืชแบบธรรมชาติ ไม่ใช่สารเคมี แต่อาศัยแร่ธาตุจากดินตะกอนที่น้ำพัดมา ผลผลิตที่ได้จึงปลอดภัย รสชาติดี ไม่ส่งผลเสียต่อสุขภาพ ช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการทำเกษตรมี 3 ช่วง คือ หน้าแล้ง ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน - มีนาคมเป็นต้นไป โดยปกติแล้วในช่วงหน้าฝน ระดับน้ำในแม่น้ำโขงจะเพิ่มสูงขึ้นจนเต็มล้น กระแสน้ำพัดพาแร่ธาตุและดินตะกอนมาทับถม ส่งผลให้ดินบริเวณที่น้ำท่วมถึงมีความอุดมสมบูรณ์มาก ประมงน้ำจืดผลิตภัณฑ์ OTOP เช่น ฝ้าย ฝ้ายย้อมครามจากธรรมชาติ มีอาหารแปรรูปจากปลาแม่น้ำโขง ปลาแห้ง ปลาสาม ปลาห้า รวมถึงงานฝีมือและงานจักสาน เช่น แห ซ้อน (ซ้อนตักปลา) ตะกร้า กระบุง กระจาด กระดัง กระติบข้าว สำหรับแหล่งท่องเที่ยวตามริมแม่น้ำโขงที่สามารถล่องเรือไปได้ไกลจากชายไปขวา (หันหน้าออกแม่น้ำโขง) คือ ผาพะเนียง ตอนกลาง แก่งน้อย แก่งคอนใหญ่ ตอนหมากเกลือ ปากบ้อง หาดสลึง ตอนกลาง หินกองข้าว (ใกล้ฝั่งลาว) คันทกเอียง หินกองข้าว (ใกล้ฝั่งไทย) ถ้ำนางทอหูก สามพันโบก ศิลาล้าง หาดหงส์ และลานหินสี จากการสัมภาษณ์ชุมชนยังต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนมีศักยภาพเพิ่มมากขึ้น สามารถดึงศักยภาพของชุมชนมาใช้ได้อย่างเต็มที่ โดยมีกลุ่มต่างๆ ดังนี้ 1) กลุ่มปลาร้าสับ/ปลาร้า สมาชิก 32 คน 2) กลุ่มทอผ้า สมาชิก 20 คน 3) กลุ่มแปรรูปผ้า สมาชิก 20 คน 4) กลุ่มจักสาน สมาชิก 4 คน 5) กลุ่มเกษตรมี 10 คน 6) กลุ่มแปรรูปอาหาร สมาชิก 20 คน 7) กลุ่มแปรรูปการเกษตร สมาชิก 10 คน (กล้วยฉาบ/มันฉาบ) และ 8) กลุ่มทอผ้าฝ้ายย้อมคราม และสีธรรมชาติ (กระโดน/ใบสัก)

2) ศักยภาพพื้นที่ ชุมชนปากกะหลาง ตำบลสองคอน อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขง มีวิถีชีวิตแบบอีสานและมีวัฒนธรรมชุมชนอีสานที่สืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้คณะวิจัยได้พบศักยภาพด้านพื้นที่ของชุมชน ค้นพบพื้นที่สำหรับทำฐานกิจกรรมบริเวณชุมชนบ้านปากกะหลางตามแนวริมแม่น้ำโขง ซึ่งมีฐานกิจกรรมดังนี้ 1) ฐานกิจกรรมผ้ามัดย้อมสีเปลือกไม้ธรรมชาติ 2) ฐานกิจกรรมขันหมากเบ็ง 3) ฐานกิจกรรมข้าวต้มมัดแม่น้ำโขง 4) ฐานกิจกรรมเกษตรมี และ 5) ฐานกิจกรรมประมงมี ทั้งนี้ ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร ประมงน้ำจืด โดยชุมชนปากกะหลาง มีความโดดเด่นด้านทรัพยากรทางธรรมชาติ เนื่องจากที่ตั้งของชุมชนอยู่ใกล้กับแม่น้ำโขงและสามพันโบก ทำให้ธรรมชาติของชุมชนมีความงดงาม เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวที่นิยมเดินทางท่องเที่ยวชมชุมชนที่มีวิถีชีวิตใกล้ชิดแม่น้ำโขง ทั้งนี้ ทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนปากกะหลางมีทั้งทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรทางด้านวัฒนธรรม โดยทรัพยากรที่นำมาใช้ในการท่องเที่ยวของชุมชน คือ จุดที่แคบที่สุดของแม่น้ำโขงที่สามารถวัดได้แคบที่สุดอยู่ที่ปากบ้อง ของบ้านปากกะหลาง ซึ่งแคบที่สุดเพียง 56 เมตร นอกจากนี้ ในชุมชนมีจุดลงเรือที่หาดสลึง เพื่อล่องแม่น้ำโขงไปชมผาวัดใจ แก่งสองคอน และสามพันโบก แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีชื่อเสียงของจังหวัดอุบลราชธานี สามพันโบกถือได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต้องมาเที่ยวและทำให้แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ เป็นที่รู้จักตามมา หนึ่งในนั้นคือ หาดสลึง หาดทรายสีขาวทอดยาวไปตลอดริมแม่น้ำโขงระยะทางกว่า 1 กิโลเมตร ปรากฏให้เห็นทุกปีในช่วงหน้าแล้ง เพราะน้ำโขงลด หาดสลึงจึงกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยว

ยอดนิยมช่วงสงกรานต์ แต่ภาพของนักท่องเที่ยวที่หาดสสิ่งได้หายไปกว่า 10 ปีแล้ว เพราะระดับน้ำในแม่น้ำโขงขึ้นลง ผิดธรรมชาติ นอกจากนี้ ชุมชนปากกะหลางมีวิถีชีวิตเรียบง่ายและมีเทศกาลตกปลาในแม่น้ำโขง และกิจกรรมการตกกุ้ง แม่น้ำโขง ในช่วงเดือนเมษายนของทุกปี ชาวบ้านมีอาชีพหาปลา ทำการเกษตรริมแม่น้ำโขง อีกทั้ง ยังมีภูมิปัญญาท้องถิ่น การทำผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติจากเปลือกไม้ ถือเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านในการนำเปลือกต้นไม้ที่พบได้ในท้องถิ่นมาต้ม เพื่อสกัดเป็นสีต่างๆ ได้แก่ สีเขียวจากลูกกะบก สีเขียวขี้ม้าจากเปลือกมะม่วง สีเหลืองจากเปลือกขนุน สีส้มจากเปลือก หมากแงว และสีชมพูจากเปลือกกระโดน

3) ศักยภาพด้านการจัดการ ชุมชนบ้านปากกะหลางมีส่วนในการจัดการพื้นที่ร่วมกัน เช่น พื้นที่สำหรับการทำประมงน้ำจืด และมีการบริหารทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว โดยมีการจัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวและมีการจัดตั้งชมรมเรือนาเที่ยวให้บริการนำเที่ยวในบริเวณแม่น้ำโขง แต่อย่างไรก็ตาม ชุมชนปากกะหลางมีศักยภาพของสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวโดดเด่นมีเอกลักษณ์ มีการแบ่งงานและหน้าที่ความรับผิดชอบในการให้บริการอย่างชัดเจน มีส่วนร่วมและความร่วมมือจากคนในชุมชนเป็นอย่างดี หากแต่ยังขาดการต่อยอดอัตลักษณ์ หรือจุดขายสำหรับนักท่องเที่ยวให้มีส่วนร่วมต่อยอดในเชิงการตลาดและมาตรฐานแบบครบวงจร แต่อย่างไรก็ตามชุมชนต้องมีการจัดการดังนี้ ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์การมีส่วนร่วมของชุมชน โดยชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการวางแผน และดำเนินการโครงการต่างๆ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวด้วยการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์และตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว การตลาดและประชาสัมพันธ์โดยการประชาสัมพันธ์ให้คนทั่วไปรู้จัก แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมต่างๆ การพัฒนาบุคลากรโดยพัฒนาบุคลากรในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถ ในการให้บริการนักท่องเที่ยว การสร้างเครือข่ายด้วยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน ชุมชนปากกะหลางพยายามคิดกิจกรรมเพื่อสร้างความประทับใจ โดยความร่วมมือของภาครัฐที่เข้ามาพัฒนา ด้านการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อให้เกิดเป็นมูลค่าที่สร้างประสบการณ์ทางการท่องเที่ยวต่อนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน โดยชุมชนปากกะหลาง มีแนวทางในการจัดการกลุ่มมีแนวทางและขั้นตอนในการจัดการ ดังนี้

(1) มีการรวมกลุ่มจัดซื้อวัตถุดิบเพื่อแปรรูปโดยใช้เงินทุนของกลุ่ม โดยมีคณะกรรมการกลุ่มเป็นผู้จัดการในการจัดซื้อวัตถุดิบ เพื่อนำมาแปรรูป เช่น กลุ่มแปรรูปปลาร้า ปลาสาม กลุ่มมัดย้อมและทอผ้า กลุ่มแปรรูปผ้า

(2) การรวมกลุ่มอาชีพเพื่อร่วมกันผลิตสินค้าและแปรรูปสินค้า กลุ่มแปรรูปปลาร้า ปลาสาม กลุ่มมัดย้อมและทอผ้า กลุ่มแปรรูปผ้า

(3) นำผลิตภัณฑ์มารวมกันเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน เช่น ปลาร้า ปลาสาม ผ้ามัดย้อม ผ้าทอมือ เสื้อผ้า

(4) การรวมกลุ่มจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ โดยมีตัวแทนแต่ละกลุ่มออกงานจัดแสดงสินค้าตามโอกาสต่างๆ ของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน และมีจุดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชุมชนในภาคีการท่องเที่ยว และจัดจำหน่ายตามกลุ่มอาชีพของตนเอง การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นโอกาสสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ สร้างรายได้ให้กับชุมชน และอนุรักษ์วัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ การประสบความสำเร็จในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน โดยต้องมีการวางแผน และดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

4) ศักยภาพการมีส่วนร่วม ชุมชนปากกะหลางกับการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพราะชุมชนคือผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ และความผูกพันกับวัฒนธรรม ภูมิปัญญา

การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมฯ

และวิถีชีวิตของตนเอง เมื่อชุมชนได้มีส่วนร่วมในการออกแบบและดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยว จะทำให้เกิดประสบการณ์ที่แท้จริงและน่าประทับใจสำหรับนักท่องเที่ยว และยังเป็นการสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อทำหน้าที่ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชน อำนวยความสะดวก และประสานงานระหว่างนักท่องเที่ยวกับกลุ่มสมาชิกที่จัดการท่องเที่ยว และมีการกำหนดบทบาทและหน้าที่ในการจัดการท่องเที่ยวเพิ่มเติม การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีศักยภาพที่น่าสนใจหลายประการ ดังนี้ ด้านความเป็นเจ้าของ เมื่อชุมชนมีส่วนร่วมในการออกแบบและดำเนินกิจกรรม พวกเขาจะรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการและมีความมุ่งมั่นที่จะทำให้โครงการประสบความสำเร็จ ด้านความรู้และทักษะโดยชุมชนมีความรู้และทักษะเฉพาะทาง เช่น การทำหัตถกรรม การทำอาหาร หรือการเล่าเรื่องราว ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการสร้างสรรค์กิจกรรมทางการท่องเที่ยวได้ ด้านความยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนช่วยให้การท่องเที่ยวมีความยั่งยืน เพราะชุมชนจะเข้าใจถึงผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชน และร่วมกันหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา ด้านการกระจายรายได้โดยรายได้จากการท่องเที่ยวจะกระจายไปสู่สมาชิกในชุมชน ทำให้เกิดความเท่าเทียมและลดความเหลื่อมล้ำ ด้านการสร้างความรู้ความภาคภูมิใจด้วยการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวช่วยสร้างความภาคภูมิใจในชุมชนและวัฒนธรรมของตนเอง การมีบทบาทในการบริหารการจัดการท่องเที่ยว สมาชิกในชุมชนเข้ามาร่วมกันกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยว โปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยว ราคาค่าบริการ การจัดสรรผลประโยชน์สู่ชาวบ้านและชุมชน โดยทุกๆ ขั้นตอนต้องมีความชัดเจน โปร่งใสและตรวจสอบได้ รวมถึงการออกกฎ กติกา เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติของสมาชิกในชุมชนและนักท่องเที่ยว ตลอดจนเป็นแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความเรียบร้อยและบรรลุวัตถุประสงค์ โดยปัจจุบันทางชุมชนปากกะกลาง มีกลุ่มเรือนำเที่ยว และมีกลุ่มการแปรรูปอาหาร กลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ กลุ่มการท่องเที่ยว กำหนดเป้าหมายของการท่องเที่ยวในช่วงเวลาระยะกลางถึงระยะยาว กำหนดขอบเขตที่ชุมชนจะดำเนินการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว การพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวหลักของชุมชน ชุมชนปากกะกลางมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโดยมีขั้นตอนดังนี้

- (1) กำหนดวาระการประชุมประจำกลุ่มเพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการร่วมกัน
- (2) มีการประชุมเพื่อลงประชามติเพื่อขอมติที่ประชุมตามวาระการประชุม
- (3) ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการพัฒนาพื้นที่และชุมชน

5) ศักยภาพด้านความสามารถในการพึ่งพาตนเอง ชุมชนปากกะกลาง มีความสามารถในการพึ่งพาตนเอง การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไม่ได้เพียงแค่สร้างประสบการณ์ที่น่าจดจำให้กับนักท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านความสามารถในการพึ่งพาตนเอง ซึ่งหมายถึง ความสามารถของชุมชนในการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และสร้างรายได้ให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านการสร้างรายได้โดยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สร้างรายได้ให้กับชุมชนผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น การจำหน่ายสินค้าหัตถกรรม การให้บริการที่พัก อาหาร และการนำเที่ยว ทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นและสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ดีขึ้น ด้านการสร้างงานโดยการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สร้างโอกาสในการสร้างงานให้กับคนในชุมชน ทั้งในด้านการบริการ การผลิตสินค้าและการจัดการ ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาโดยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ช่วยอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรม ภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของชุมชน ทำให้วัฒนธรรมเหล่านี้ยังคงอยู่และสืบทอดไปยังรุ่นลูกหลาน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานโดยรายได้จากการท่องเที่ยวสามารถนำมาพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน เช่น ถนนหนทาง ระบบสาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ การสร้างเครือข่ายด้วยการ

ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ช่วยสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และนักวิชาการ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาชุมชน การสร้างความภาคภูมิใจโดยการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ทำให้คนในชุมชนรู้สึกภาคภูมิใจในชุมชนของตนเองและมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาชุมชนให้ดียิ่งขึ้น จากการประกอบอาชีพตามวิถีชีวิตริมฝั่งแม่น้ำโขง และมีรายได้จากการประกอบอาชีพสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ แม้ในสถานการณ์ที่รายได้จากการขายสินค้าลดลง แต่ก็ยังสามารถพึ่งพาตนเองได้จากการหาปลา ปลุกพืช เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งเป็นกลุ่มต่างๆ เพื่อขายสินค้าและให้บริการทางท่องเที่ยว ดังเช่น

กลุ่มทอผ้า จัดจำหน่ายให้นักท่องเที่ยว ออกบูธ โดยมีพ่อค้าคนกลาง และจำหน่ายบริเวณจุดให้บริการท่าเรือน้ำเตียว งานอีเวนต์ตามเทศกาล จำหน่ายปีละประมาณ 3 ครั้ง รายได้เฉลี่ยประมาณ 12,000 บาทต่อปี

กลุ่มปลาร้า จำหน่ายบริเวณจุดให้บริการท่าเรือน้ำเตียวขายตามท่าเรือ/กลุ่มชมรมอนามัย รายได้เฉลี่ยจากเดือนธันวาคมถึงเดือนพฤษภาคม ประมาณ 30,000 บาทต่อ 1 ฤดูกาล

กลุ่มจักสาน จัดจำหน่ายโดยเอาไปขายให้ตามตลาดนัดชุมชน 1 รอบ ได้ประมาณ 8-10 ชิ้น รายได้ประมาณ 6,000 บาท จัดจำหน่ายโดยประมาณ 9 เดือน ตกปีละ 54,000 บาทต่อปี

กลุ่มเรือ นักท่องเที่ยวมาเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนมิถุนายน 1 วัน สามารถรับคิวเรือได้ประมาณ 10 รอบต่อวัน หนึ่งรอบใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง 30 นาที 1,000 บาท หักค่าชมรม 100 บาท/900 บาท เรือ 1 ลำ เฉลี่ย 4 รอบต่อเดือน 3,000 บาท/เดือน/ลำ

กลุ่มเกษตรริมโขง ชวนน้ำเยอะจะได้ผลผลิตดี ลงทุน 25,000 บาท ขายได้ 50,000 บาทต่อรอบ ขายให้นักท่องเที่ยว มีมันผสม มันเหลือง มันม่วง

กลุ่มแปรรูปมันเผือก ขายคนในชุมชน นักท่องเที่ยว ร้านค้า ตลาด โรงเรียน รายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 2,000 บาท ถุงละ 2 บาท 5 บาท 10 บาท 20 บาท รายได้ออกบูธ 1 ครั้งได้ประมาณ 2,000 บาท

กลุ่มประมงน้ำจืด/แถบโขง เป็นการหากินเองเหลือก็ขายปลา/เนื้ออ่อนกิโลละ 200 บาท/กิโลกรัม รายได้เฉลี่ยปกติ 2,000 บาทต่อเดือน ถ้าช่วงน้ำลดได้ประมาณ 4,000-5,000 บาท การตกกุ้ง (ตกกุ้ง) ทำกิจกรรมได้ช่วงเดือนพฤษภาคมหนึ่งเดือนและสามารถทำได้เฉพาะช่วงค่ำของวัน

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านความสามารถในการพึ่งพาตนเอง การส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อให้ชุมชนสามารถพัฒนาอย่างยั่งยืนและสร้างความสุขให้กับคนในชุมชน

5.1.2. การพัฒนา (Development: D1) การออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมชุมชนปากกะหลาง ตำบลสองคอน อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี โดยนำข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 มาวิเคราะห์เนื้อหาแล้วพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมชุมชนขึ้นมา โดยใช้การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) จากการประชุมกลุ่มย่อย พบว่า กลุ่มภาคีที่เกี่ยวข้องผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ประชาชนในชุมชน ผู้ประกอบการในท้องถิ่น บุคลากรภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ชุมชนปากกะหลาง ตำบลสองคอน อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสามารถพัฒนามาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิง

การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมฯ

สร้างสรรค์ของชุมชนปากกะหลาง มี 5 กิจกรรม คือ 1) ฐานกิจกรรมผ้ามัดย้อมสีเปลือกไม้ธรรมชาติ 2) ฐานกิจกรรมขันหมากเบ็ง 3) ฐานกิจกรรมข้าวต้มมัดแม่น้ำโขง 4) ฐานกิจกรรมเกษตรริมโขง และ 5) ฐานกิจกรรมประมงริมโขง

5.1.3 การวิจัย (Research: R2) นำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมชุมชนปากกะหลาง ตำบลสองคอน อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี ที่พัฒนาขึ้นไปให้นักท่องเที่ยวทดลองปฏิบัติ หลังจากที่ได้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรม และนำมาทดลองให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมลงมือปฏิบัติกิจกรรม โดยใช้เส้นทางท่องเที่ยวรูปแบบ 2 วัน 1 คืน คณะผู้วิจัยได้ทำการทดลองการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้เข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยจัดกิจกรรมขึ้นในวันที่ 5-6 พฤศจิกายน 2565 มีนักท่องเที่ยวที่มาจากภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษาเข้าร่วมในกิจกรรมจำนวน 30 คน โดยสามารถวิเคราะห์จากแนวคิดในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของ Department of Tourism (2021) ซึ่งสามารถสังเคราะห์ด้วยปัจจัย 10 ประการ ดังนี้

1) ฐานกิจกรรมผ้ามัดย้อมสีเปลือกไม้

ที่มา: Lamajeen et al. (2022)

(1) กิจกรรมออกแบบมาจากพื้นฐานของทุนวัฒนธรรมท้องถิ่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว พบว่ามีภูมิปัญญาในการทอผ้าฝ้ายและการย้อมสีผ้าฝ้ายโดยใช้สีธรรมชาติจากเปลือกไม้ ถือเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านในการนำเปลือกต้นไม้ที่พบได้ในท้องถิ่น มาต้มเพื่อสกัดเป็นสีต่างๆ ได้แก่ สีเขียวจากลูกกะบก สีเขียวขี้ม้าจากเปลือกมะม่วง สีเหลืองจากเปลือกขนุน สีส้มจากเปลือกหมวกแฉวง และสีชมพูจากเปลือกกระโดน เมื่อย้อมจนได้สีที่ต้องการแล้วจึงลงมือทอเป็นผ้าผืนเจดสีธรรมชาติเฉพาะถิ่นให้นักท่องเที่ยวได้ซื้อกลับไปเป็นที่ระลึกซึ่งเป็นสินค้า OTOP ของชุมชนอีกด้วย ดังนั้น กิจกรรมผ้ามัดย้อมสีเปลือกไม้ จึงถือเป็นกิจกรรมออกแบบมาจากพื้นฐานของทุนวัฒนธรรมท้องถิ่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว

(2) นักเล่าเรื่องกิจกรรมที่สามารถเล่าเรื่องราวของกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ พบว่า นักเล่าเรื่องกิจกรรมสามารถเล่าเรื่องราวในการทำผ้ามัดย้อมได้เป็นอย่างดี โดยเล่ามาจากประสบการณ์ในการทอผ้า ย้อมผ้าของตนเองและประสบการณ์ที่ได้รับการศึกษาดูงาน รวมทั้งจากการอบรมเพิ่มทักษะความรู้กับหน่วยงานภาครัฐมาโดยตลอดจากหน่วยงานต่างๆ เช่น กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัย เป็นต้น

(3) การออกแบบกิจกรรมจากผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์จริง เพื่อค้นหากิจกรรมการท่องเที่ยวที่มาจากพื้นฐานขององค์ความรู้และภูมิปัญญาของชุมชน โดยมีสมาชิกในกลุ่มทอผ้า มีความสามารถในการทำผ้ามัดย้อมด้วยสีธรรมชาติ มีทักษะในการต้มสีจากเปลือกไม้ และสามารถมัดเป็นลวดลายต่างๆ ได้ ส่งผลให้เป็นกิจกรรมที่มาจากภูมิปัญญาชาวบ้านและสิ่งที่ได้ก็มีความหลากหลาย สวยงาม สดใสไม่แพ้สีเคมี จึงทำให้กิจกรรมมีคุณค่าและประทับใจทั้งเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว

(4) การมีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนความคิดสร้างสรรค์ในการทำกิจกรรม พบว่า มีการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการมัดลวดลายของผ้ามัดย้อมและสีจากเปลือกไม้อื่นๆ เช่น นักท่องเที่ยวแลกเปลี่ยนการทำผ้ามัดย้อมลายแสงอาทิตย์ และการย้อมสีเหลืองจากขมิ้น เป็นต้น

(5) การลงมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันระหว่างเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว ฐานกิจกรรมผ้ามัดย้อมสีเปลือกไม้ ในการลงมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันระหว่างเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยวนั้น มีการร่วมลงมือทำกิจกรรมร่วมกันตามขั้นตอน ดังนี้

- ร่วมลงมือต้มสีเปลือกไม้ ให้เป็นสีต่างๆ

- พับผ้าให้เป็นลวดลายต่างๆ โดยใช้ก้อนหินหรือตะเกียบ เพื่อมัดให้เป็นลวดลายต่างๆ ตามความคิดสร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยว โดยจะต้องมัดให้แน่นแล้วทำการมัดด้วยหนังยางเอาไว้เพื่อให้ลวดลายสวยงาม

- ใส่ผ้าที่มัดเตรียมไว้ลงไปในหม้อต้ม ใช้เวลาประมาณประมาณ 20-30 นาที เมื่อครบกำหนดเวลาแล้วนำผ้าขึ้นจากหม้อ นำไปล้างด้วยน้ำสะอาด 3-4 รอบ แบบไม่ต้องขยี้ผ้า จากนั้นนำผ้าไปตากลมให้แห้ง

(6) สถานที่จัดกิจกรรมมีความเหมาะสมกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พบว่า จัดกิจกรรมอยู่บริเวณลานอเนกประสงค์ของชุมชน บริเวณใต้ต้นมะขาม เพื่อสะดวกแก่การต้มสีจากเปลือกไม้ การมัดย้อมและการตากผ้ามัดย้อม ซึ่งมีความเหมาะสมกับกิจกรรมและเหมาะสมกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

(7) กิจกรรมมีความไหลลื่นสามารถกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และสุนทรียภาพ พบว่า กิจกรรมการมัดย้อมผ้าทำให้เจ้าบ้านและนักท่องเที่ยวได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ รวมทั้งระหว่างการทำกิจกรรมมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าบ้าน และระหว่างนักท่องเที่ยวด้วยกันเอง

(8) กิจกรรมสามารถสร้างแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้กับเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว พบว่า กิจกรรมสามารถสร้างแรงบันดาลใจในการทำลวดลายต่างๆ ให้กับผ้ามัดย้อม และทำให้เกิดลวดลายใหม่ๆ เช่น ลายดวงอาทิตย์ ลายดอกไม้ ฯลฯ

(9) มีสุนทรียภาพระหว่างการทำกิจกรรม เช่น รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัสและจิตวิญญาณ พบว่า ฐานกิจกรรมผ้ามัดย้อมสีเปลือกไม้ธรรมชาติ มีสุนทรียภาพในระหว่างการทำกิจกรรม คือ ลานอเนกประสงค์ตั้งอยู่บริเวณ

การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรม

ริมแม่น้ำโขง ทำให้ได้รับลมเย็นและชมวิวทิวทัศน์ที่สวยงาม รวมทั้งมีการเปิดเพลงพื้นบ้านเบาๆ ในระหว่างร่วมทำกิจกรรม และมีกลิ่นหอมอ่อนๆ ของเปลือกไม้ที่ใช้ในการต้มสี ทำให้มีความสุขในระหว่างการทำกิจกรรม

(10) กิจกรรมการท่องเที่ยวมีความน่าจดจำ มีความประทับใจและมีความเข้าใจของผู้ร่วมปฏิบัติกิจกรรม พบว่า ฐานกิจกรรมผ้ามัดย้อมสีเปลือกไม้ธรรมชาติทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์จากคนในชุมชนในการทำผ้าฝ้ายย้อมสี จากที่ไม่เคยทำมาก่อน ได้เห็นวิธีและขั้นตอนการปฏิบัติอย่างแท้จริง และได้ลงมือทำด้วยตนเองและคนในชุมชนมีความพร้อมที่สามารถอธิบายข้อมูลของการย้อมผ้าฝ้ายได้ดี เรียนรู้ถึงการออกแบบของผ้าฝ้ายว่าสามารถทำได้ตามที่ต้องการ

2) ฐานกิจกรรมขันหมากเบ็ง

ที่มา: Lamaijeen et al. (2022)

(1) กิจกรรมออกแบบมาจากพื้นฐานของทุนวัฒนธรรมท้องถิ่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว พบว่าชุมชนปากกะหลาง มีภูมิปัญญาในการทำขันหมากเบ็ง ขันหมากเบ็ง คือ กรวยหรือขวย ใบตองที่ประกอบขึ้นเป็นสี่เหลี่ยม สันฐานกลมและประดับด้วยดอกไม้ ดอกไม้ที่ใช้มักจะเป็นดอกไม้ขาวเช่น ดอกบานไม่รู้โรย ดอกกัก แต่ห้ามใช้ดอกสีขาวอย่างดอกจำปา และที่สำคัญไม่ควรใช้ดอกไม้แดง เพราะถ้าหากใช้ดอกไม้แดงจะเป็นเครื่องบูชาผีไท ขันหมากเบ็งที่นิยมทำและใช้ในการประกอบพิธีกรรม ทั้งทางพิธีพุทธและพิธีพราหมณ์

(2) นักเล่าเรื่องกิจกรรมที่สามารถเล่าเรื่องราวของกิจกรรมการท่องเที่ยวได้

จากการสัมภาษณ์พบว่า ฐานกิจกรรมขันหมากเบ็ง นักเล่าเรื่องยังไม่สามารถเล่าเรื่องราวใน การขันหมากเบ็ง เนื่องจากเป็นฐานกิจกรรมการท่องเที่ยวใหม่ที่ชุมชนนำมาเป็นฐานกิจกรรมในครั้งนี้ ทำให้นักเล่าเรื่องยังไม่ได้รับการฝึกทักษะในการเล่าเรื่อง

(3) การออกแบบกิจกรรมจากผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์จริง พบว่า ฐานกิจกรรมชั้นหมากเบ็ง ในการออกแบบกิจกรรมนั้น มาจากการประชุมของหมู่บ้านร่วมกับนักวิจัย เพื่อค้นหากิจกรรมการท่องเที่ยวที่มาจาก พื้นฐานขององค์ความรู้และภูมิปัญญาของชุมชน โดยมีสมาชิกกลุ่มแม่บ้านในชุมชนมีความสามารถในการทำชั้นหมากเบ็ง และการเย็บใบตองเป็นชั้นหมากเบ็ง ส่งผลให้เป็นกิจกรรมที่มาจากภูมิปัญญาชาวบ้าน และได้นำมาสืบทอดองค์ความรู้ ต่อให้นักท่องเที่ยว จึงทำให้กิจกรรมมีคุณค่าและประทับใจทั้งเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว

(4) การมีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนความคิดสร้างสรรค์ในการทำกิจกรรม พบว่า ฐานกิจกรรม ชั้นหมากเบ็ง เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการประดับดอกไม้บนใบตองที่นำมาทำชั้นหมากเบ็ง และการทำชั้นหมากเบ็งรูปแบบอื่นๆ เช่น นักท่องเที่ยวแลกเปลี่ยน การทำชั้นหมากเบ็งทรงกรวย ทรงกลม เป็นต้น

(5) การลงมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันระหว่างเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว พบว่า ฐานกิจกรรมชั้นหมากเบ็งในการลงมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันระหว่างเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว มีการร่วมลงมือทำกิจกรรมร่วมกันตามขั้นตอน ดังนี้

- เช็ดใบตองให้สะอาดและฉีกใบตองทำกรวยข้าว ฉีกกว้าง 5 ½ นิ้ว จำนวน 1 แผ่นเกล็ดประกอบ กรวย ฉีกกว้าง 2 นิ้ว จำนวน 20 แผ่น (สำหรับกรวย 5 ชั้น) พันกลีบปิดเกล็ดกรวย ฉีกกว้าง 8 นิ้ว จำนวน 1 แผ่น

- การม้วนกรวย นำใบตอง 2 แผ่นที่ฉีกไว้มาประกบกันให้ทางปลายอ่อนทั้ง 2 แผ่นสลับกัน แล้วม้วนให้เป็นกรวยให้ปลายอ่อนอยู่ข้างนอก ตัดปากกรวยให้เรียบใช้ไม้กลัด ความสูงจากยอดประมาณ 5 ½ นิ้ว เส้นผ่านศูนย์กลาง 2 ¾ นิ้ว-3 นิ้ว

- การพับกลีบ มือซ้ายถือข้างอ่อน จับริมใบตองตอนกลาง มือขวาพับ แบ่งเป็นสี่ส่วนแล้วปิดริม ซ้ายตลบลงมาทับรอยพับตรงกลาง พับทั้งหมด 20 แผ่น

- การพับกลีบประกอบตัวแม่ มีทั้งหมด 4 แถว โดยมือซ้ายจับตัวแม่ มือขวาจับกลีบที่พับไว้ ทาบกับตัวแม่ใช้ไม้กลัดทับซ้อนกลีบเป็นชั้นๆ จำนวน 4 แถวๆ ละ 5 ชั้นหรือ 8 ชั้น

- การพับผ้านุ่งหรือการมอบ พับผ้านุ่งโดยพับครึ่งใบตองพันรอบฐานปิดโคนกลีบสุดท้ายกว้าง 4 นิ้ว ใช้ไม้กลัดหรือลวดเย็บและตัดแต่งฐานให้เรียบร้อยประดับตกแต่งด้วยดอกไม้ เช่น ดอกกรัก ดอกพุด (นิยมใช้ดอกไม้ สีขาวหรือดอกดาวเรือง)

(6) สถานที่จัดกิจกรรมมีความเหมาะสมกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พบว่า ฐานกิจกรรมชั้นหมากเบ็ง จัดกิจกรรมอยู่บริเวณลานจุดชมวิวน้ำโขง ซึ่งมีลักษณะเป็นชานกระเบื้อง เพื่อสะดวกแก่การเรียนรู้ สามารถชมวิวน้ำโขง และสูดอากาศบริสุทธิ์ได้อย่างเต็มที่ ซึ่งมีความเหมาะสมกับกิจกรรมและเหมาะสมกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แต่อย่างไรก็ตาม บริเวณชานกระเบื้อง สามารถรับนักท่องเที่ยวได้เพียง 20 คน

(7) กิจกรรมมีความไหลลื่นสามารถกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และสุนทรียภาพ พบว่า ฐานกิจกรรมชั้นหมากเบ็ง กิจกรรมนี้ทำให้เจ้าบ้านและนักท่องเที่ยวได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ รวมทั้งระหว่างกร่วมลงมือทำกิจกรรม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าบ้าน และระหว่างนักท่องเที่ยวด้วยกันเอง

การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมฯ

(8) กิจกรรมสามารถสร้างแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้กับเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว พบว่า ฐานกิจกรรมขันหมากเบ็ง สามารถสร้างแรงบันดาลใจในการทำขันหมากเบ็งในรูปแบบต่างๆ และทำให้เกิดรูปทรงใหม่ๆ และมีการนำดอกไม้มาประดับที่มีความหลากหลาย เช่น ดอกมะลิ ดอกชบาขาว ดอกลิลาวดี ดอกหญ้า เป็นต้น

(9) มีสุนทรียภาพระหว่างการทำกิจกรรม เช่น รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส และจิตวิญญาณ พบว่า ฐานกิจกรรมขันหมากเบ็ง มีสุนทรียภาพในระหว่างการทำกิจกรรม คือ ชานระเปียงตั้งอยู่บริเวณริมแม่น้ำโขง สามารถชมวิวทิวทัศน์แม่น้ำโขง และวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่ออกเรือหาปลา และทำการเกษตรริมโขง รวมทั้งมีการเปิดเพลงพื้นบ้านเบาๆ ในระหว่างร่วมทำกิจกรรม และมีกลิ่นหอมอ่อนๆ ของใบตองและดอกไม้ที่ใช้ในการขันหมากเบ็ง ทำให้มีความสุขในระหว่างการทำกิจกรรม

(10) กิจกรรมการท่องเที่ยวมีความน่าจดจำ มีความประทับใจและมีความเข้าใจของผู้ร่วมปฏิบัติกิจกรรม พบว่า ฐานกิจกรรมผ้ามัดย้อมสีเปลือกไม้ธรรมชาติทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์จากคนในชุมชน ได้เรียนรู้ถึงวิธีการทำขันหมากเบ็ง และขันหมากเบ็งเป็นสิ่งสำคัญในการใช้กราบไหว้บูชาพระซึ่งขันหมากเบ็งจะมี 5 ชั้น 7 ชั้น และ 9 ชั้น คนในชุมชนมีการสอนทำและเข้าใจทุกคนสามารถทำได้ แต่อย่างไรก็ตาม การทำขันหมากเบ็งนั้นอาจยากไปสำหรับมือใหม่เพราะเป็นงานที่ประณีตและใช้สมาธิอย่างมาก

3) ฐานกิจกรรมข้าวต้มมัดแม่น้ำโขง

ที่มา: Lamaijeen et al. (2022)

(1) กิจกรรมออกแบบมาจากพื้นฐานของทุนวัฒนธรรมท้องถิ่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว พบว่า ชุมชนปากกะหลางมีภูมิปัญญาในการทำข้าวต้มมัด โดยใช้ในงานพิธีกรรมต่างๆ ของหมู่บ้าน เช่น งานบุญ งานบวช งานขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น การที่ชุมชนตั้งชื่อฐานกิจกรรมนี้ว่า ข้าวต้มมัดแม่น้ำโขง เนื่องจากกล้วยที่นำมาเป็นไส้ของ

ข้าวต้มมัด มีการปลูกอยู่ริมแม่น้ำโขง และใช้แม่น้ำโขงในการรดน้ำ จึงทำให้มีเรื่องราวและเรื่องเล่าที่น่าสนใจ และเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

(2) นักเล่าเรื่องกิจกรรมที่สามารถเล่าเรื่องราวของกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ พบว่า ฐานกิจกรรมข้าวต้มมัดแม่น้ำโขง นักเล่าเรื่องยังไม่สามารถเล่าเรื่องราวในการทำข้าวต้มมัดแม่น้ำโขงได้มากนัก ทั้งที่มีความเชี่ยวชาญในการทำเป็นอย่างมาก เนื่องจากไม่ได้รับการฝึกฝนในการบรรยายและสื่อสารกับนักท่องเที่ยว จึงทำให้ลงมือทำเพียงอย่างเดียวและตอบคำถามในเวลาที่นักท่องเที่ยวถามเท่านั้น เนื่องจากเป็นฐานกิจกรรมการท่องเที่ยวใหม่ที่ชุมชนนำมาเป็นฐานกิจกรรมในครั้งนี้ ทำให้นักเล่าเรื่องยังไม่ได้รับการฝึกทักษะในการเล่าเรื่อง

(3) การออกแบบกิจกรรมจากผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์จริง พบว่า ฐานกิจกรรมข้าวต้มมัดแม่น้ำโขง ในการออกแบบกิจกรรมนั้น มาจากการประชาคมของหมู่บ้านร่วมกับนักวิจัย เพื่อค้นหากิจกรรมการท่องเที่ยวที่มาจากพื้นฐานขององค์ความรู้และภูมิปัญญาของชุมชน โดยมีสมาชิกกลุ่มแม่บ้านในชุมชน มีความสามารถในการทำข้าวต้มมัดเป็นอย่างดี ส่งผลให้เป็นกิจกรรมที่มาจากภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของชุมชน และได้นำมาสืบทอดองค์ความรู้ต่อนักท่องเที่ยว จึงทำให้กิจกรรมมีคุณค่าและประทับใจทั้งเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว

(4) การมีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนความคิดสร้างสรรค์ในการทำกิจกรรม พบว่า ฐานกิจกรรมข้าวต้มมัดแม่น้ำโขง เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับนำพืชและผลไม้ต่างๆ มาทำเป็นไส้ของข้าวต้มมัด เช่น เผือก ถั่วเหลือง เป็นต้น

(5) การลงมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันระหว่างเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว พบว่า ฐานกิจกรรมข้าวต้มมัดแม่น้ำโขง ในการลงมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันระหว่างเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยวนั้น มีการร่วมลงมือทำกิจกรรมร่วมกันตามขั้นตอน ดังนี้

- เช็ดใบตองให้สะอาดและฉีกใบตองตัดใบตองเป็น 2 แผ่น โดยใบตองแผ่นแรก ตักข้าวใส่ลงไปประมาณ 1 ช้อนโต๊ะ ตามด้วยกล้วยน้ำว้า 1 ส่วน และถั่วดำเล็กน้อย ม้วนพับใบตองประกบกัน

- นำใบตองแผ่นที่สองมาห่อทับ โดยเอาด้านตะเข็บของใบตองอันแรกลงไปม้วนและพับหัวท้ายเข้าหากัน จากนั้นนำข้าวต้มมัด 2 ชิ้นมาประกบกัน และมัดด้วยดอกลี้น้ำมัน

- นำเรียงบนหม้อซึ้ง และนึ่งจนสุก ใช้เวลาประมาณ 30 นาที

(6) สถานที่จัดกิจกรรมมีความเหมาะสมกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พบว่า ฐานกิจกรรมข้าวต้มมัดแม่น้ำโขง จัดกิจกรรมอยู่บริเวณศาลาที่มีขนาดใหญ่ปานกลาง ทำให้ระหว่างการร่วมลงมือปฏิบัติของนักท่องเที่ยวเกิดการเปิดเผยมุมมอง เนื่องจากพื้นที่คับแคบและการจัดวางอุปกรณ์ยังไม่เรียบร้อยเท่าที่ควร

(7) กิจกรรมมีความไหลลื่น สามารถกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และสุนทรียภาพ พบว่า ฐานกิจกรรมข้าวต้มมัดแม่น้ำโขง กิจกรรมนี้ทำให้เจ้าบ้านและนักท่องเที่ยวได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ รวมทั้งระหว่างการทำกิจกรรม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าบ้าน และระหว่างนักท่องเที่ยวด้วยกันเอง

(8) กิจกรรมสามารถสร้างแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้กับเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว พบว่า ฐานกิจกรรมข้าวต้มมัดแม่น้ำโขง สามารถสร้างแรงบันดาลใจในการทำข้าวต้มมัด โดยมีรูปแบบการมัดข้าวต้มในรูปแบบต่างๆ และทำให้เกิดรูปทรงใหม่ๆ

การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมฯ

(9) มีสุนทรียภาพระหว่างการทำกิจกรรม เช่น รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส และจิตวิญญาณ พบว่า ฐานกิจกรรมข้าวต้มมัดแม่น้ำโขง มีสุนทรียภาพในระหว่างการทำกิจกรรม คือ ศาลาเอนกประสงค์ตั้งอยู่บริเวณริมแม่น้ำโขง สามารถชมวิวทิวทัศน์แม่น้ำโขง และวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่ออกเรือหาปลาและทำการเกษตรริมโขง รวมทั้งมีการเปิดเพลงพื้นบ้านเบาๆ ในระหว่างร่วมทำกิจกรรมและมีกลิ่นหอมอ่อนๆ ของใบตอง กล้วย และกะทิที่ใช้ในการทำข้าวต้มมัด ทำให้มีความสุขในระหว่างการทำกิจกรรม

(10) กิจกรรมการท่องเที่ยวมีความน่าจดจำ มีความประทับใจ และมีความเข้าใจของผู้ร่วมปฏิบัติกิจกรรม พบว่า ฐานกิจกรรมข้าวต้มมัดแม่น้ำโขง ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์จากคนในชุมชน ได้เรียนรู้ถึงวิธีการทำข้าวต้มมัดที่ใช้ในงานต่างๆ ของชุมชน รวมทั้งทำเป็นอาหารว่างของชุมชน เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ตามกิจกรรมการทำข้าวต้มมัด ระยะเวลาที่ใช้ทำกิจกรรมน้อยเกินไป อาจให้นักท่องเที่ยวลงมือลงทำเกี่ยวกับกระบวนการทำ เช่น การมัดข้าวก่อนที่จะมาห่อเป็นข้าวต้มมัด ซึ่งจะทำให้กิจกรรมดูน่าตื่นเต้นมากขึ้นและระยะเวลาอาจเหมาะสมกับกิจกรรม

4) ฐานกิจกรรมเกษตรริมโขง

ที่มา: Lamaijeen et al. (2022)

(1) กิจกรรมออกแบบมาจากพื้นฐานของทุนวัฒนธรรมท้องถิ่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว พบว่าชุมชนปากกะหลาง มีภูมิปัญญาในการทำเกษตรริมโขง ตามฤดูกาล เนื่องจากชุมชนตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขงประชาชนในชุมชนบ้านปากกะหลางส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลัก คือ การทำเกษตรกรรมและยังใช้วิถีชีวิตวัฒนธรรมดั้งเดิม หลังน้ำลดชาวบ้านริมฝั่งโขงได้อาศัยที่ดินว่างเปล่าปลูกพืชผักนานาชนิด ส่วนหนึ่งปลูกเพื่อนำมาผลิตผลมาบริโภคในครัวเรือนมีจำนวนไม่น้อยที่ปลูกเพื่อการค้า มีชาวบ้านลงมือปลูกกล้วยสิด พืชที่ปลูกใช้ระยะเวลา 3-4 เดือนก็เก็บผลผลิต

(2) นักเล่าเรื่องกิจกรรมที่สามารถเล่าเรื่องราวของกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ พบว่า ฐานกิจกรรมเกษตรริมโขง นักเล่าเรื่องสามารถเล่าเรื่องการทำเกษตรริมโขงได้เป็นอย่างดี เนื่องจากได้รับการฝึกฝนจากการนำเที่ยวนักท่องเที่ยวและมีความชำนาญในการทำเกษตร สามารถถ่ายทอดเรื่องราวให้นักท่องเที่ยวฟังได้อย่างเป็นขั้นตอน

(3) การออกแบบกิจกรรมจากผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์จริง พบว่า ฐานกิจกรรมเกษตรริมโขงในการออกแบบกิจกรรมนั้น มาจากการที่ชุมชนมีกิจกรรมนี้ในการรองรับนักท่องเที่ยวอยู่เป็นทุนเดิม ซึ่งเป็นกิจกรรมพื้นฐานขององค์ความรู้และภูมิปัญญาของชุมชน โดยมีสมาชิกกลุ่มเกษตรในชุมชนมีความสามารถในการทำเกษตรริมโขงเป็นอย่างดี ส่งผลให้เป็นกิจกรรมที่มาจากภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของชุมชน และได้นำมาสืบทอดองค์ความรู้ต่อนักท่องเที่ยว จึงทำให้กิจกรรมมีคุณค่าและประทับใจทั้งเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว

(4) การมีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนความคิดสร้างสรรค์ในการทำกิจกรรม พบว่า ฐานกิจกรรมเกษตรริมโขง เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการปลูกพืช ผัก บริเวณริมแม่น้ำโขง ฤดูกาลในการทำเกษตรกรรมริมแม่น้ำโขง รวมทั้งแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางด้านการเกษตรพื้นที่ลุ่มและเกษตรริมน้ำ เป็นต้น

(5) การลงมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันระหว่างเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว พบว่า ฐานกิจกรรมเกษตรริมโขง ในการลงมือปฏิบัติปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันระหว่างเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว มีการร่วมลงมือทำกิจกรรมร่วมกันตามขั้นตอน ดังนี้

- ชุดหลุมเรียงต่อๆ กันไปเป็นแถว การดูแลรักษาไม่มีอะไรมาก อย่างการให้น้ำอาศัยความชื้นจากน้ำค้าง ส่วนปุ๋ยไม่จำเป็นต้องให้เพราะตะกอนดินเกิดจากการพัดพาปุ๋ยธรรมชาติมากองทับถมเป็นจำนวนมาก

- นำถั่วลิสงมาหย่อนใส่ในหลุมจำนวนหลุมละ 4 เมล็ด

- การดูแลรักษาไม่มีอะไรมาก อย่างการให้น้ำ อาศัยความชื้นจากน้ำค้าง ส่วนปุ๋ยไม่จำเป็นต้องให้เพราะตะกอนดินเกิดจากการพัดพาปุ๋ยธรรมชาติมากองทับถมเป็นจำนวนมาก

(6) สถานที่จัดกิจกรรมมีความเหมาะสมกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พบว่า ฐานกิจกรรมเกษตรริมโขง จัดกิจกรรมอยู่บริเวณพื้นที่เกษตรริมโขงที่มีขนาดกว้างใหญ่และมีวิวธรรมชาติที่สวยงาม ทำให้ระหว่างการร่วมลงมือปฏิบัติของนักท่องเที่ยวมีพื้นที่ในการปลูกพืชริมแม่น้ำโขง และเมื่อปลูกพืชเสร็จ ก็สามารถถ่ายภาพกับแม่น้ำโขง และสวนเกษตรริมแม่น้ำโขงได้

(7) กิจกรรมมีความไหลลื่นสามารถกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และสุนทรียภาพ พบว่า ฐานกิจกรรมเกษตรริมโขง กิจกรรมนี้ทำให้เจ้าบ้านและนักท่องเที่ยวได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการชุดหลุมและเรียงหลุมในการปลูกพืชเป็นรูปร่างต่างๆ รวมทั้งระหว่างการร่วมลงมือทำกิจกรรม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าบ้าน และระหว่างนักท่องเที่ยวด้วยกันเอง

(8) กิจกรรมสามารถสร้างแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้กับเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว พบว่า ฐานกิจกรรมเกษตรริมโขง สามารถทำให้ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ตามริมฝั่งแม่น้ำโขงมีรายได้เสริม จากเดิมที่ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพประมงจับปลาขาย ไม่มีพื้นที่ทำนาปลูกข้าว พอถึงช่วงหน้าแล้ง น้ำโขงลดลง ชาวบ้านจึงพากันมาจับจองพื้นที่กลางลำน้ำโขง อาศัยความชุ่มชื้นและอุดมสมบูรณ์ของดินกลางน้ำโขง ปลูกพืชอายุสั้นที่ใช้น้ำน้อย เช่น

การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรม

ถั่วลิสง องค์ความรู้นี้ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการปลูกพืชชนิดอื่นกับนักท่องเที่ยว เช่น มันสำปะหลัง พืชผักสวนครัว เป็นต้น

(9) มีสุนทรียภาพระหว่างการทำกิจกรรม เช่น รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส และจิตวิญญาณ พบว่า ฐานกิจกรรมเกษตรริมโขง มีสุนทรียภาพในระหว่างการทำกิจกรรม คือ พื้นที่ทำการเกษตรริมโขง สามารถชมวิวทิวทัศน์แม่น้ำโขงและวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่ออกเรือหาปลา รวมทั้งมีเสียงลมที่พัดมาเบาๆ ในระหว่างร่วมทำกิจกรรม และมีกลิ่นหอมของแม่น้ำโขงและทราย ทำให้มีความสุขในระหว่างการทำกิจกรรม

(10) กิจกรรมการท่องเที่ยวมีความน่าจดจำ มีความประทับใจ และมีความเข้าใจของผู้ร่วมปฏิบัติกิจกรรม พบว่า ฐานกิจกรรมเกษตรริมโขง ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์จากคนในชุมชน ได้เรียนรู้ถึงวิธีการได้เรียนรู้ถึงวิธีการปลูกถั่วดิน ว่ามีการปลูกแบบไหน ขั้นตอนของการปลูกถั่วควรทำอย่างไรบ้าง ทราบถึงวิธีการอยู่แบบพอเพียงของคนในชุมชนว่าอาหารหรือพืชผักแต่ละอย่างชุมชนสามารถปลูกได้เอง และนำมาทำเป็นอาหารรับประทานหรือนำไปขายได้ เพื่อเป็นรายได้ให้กับชุมชน แต่อย่างไรก็ตาม กิจกรรมปลูกถั่วในช่วงเวลาบ่าย ทำให้มีแดดแรงและลมพัดแรง ควรการพาทำกิจกรรมในช่วงเช้า เพราะช่วงบ่ายแดดยังร้อนอาจทำให้เกิดอุปสรรคแก่นักท่องเที่ยว อาจทำให้นักท่องเที่ยวไม่สนุกไปด้วย

5) ฐานกิจกรรมประมงริมโขง

ที่มา: Lamaijeen et al. (2022)

(1) กิจกรรมออกแบบมาจากพื้นฐานของทุนวัฒนธรรมท้องถิ่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว พบว่าชุมชนปากกะหลาง มีภูมิปัญญาในการประมงริมโขง กิจกรรมล่องเรือแม่น้ำโขงในยามเช้าชมวิถีชีวิตของชาวบ้านในการหาปลา คือ การทวนแห ผู้คนที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำ มีชีวิตที่ผูกพันกับน้ำ “เรือ” จึงเป็นสัญลักษณ์แห่งวิถีชีวิตของคนริมโขง ชาวบ้านริมโขงจึงนิยมประกอบอาชีพทำการประมงและการเกษตรริมโขง และสมัยก่อนนอกจากชาวบ้าน

จะนิยมใช้เรือทำการประมงแล้ว ยังใช้เรือเพื่อการสัญจรทางน้ำและการคมนาคมค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้ากับเพื่อนบ้านทางฝั่งลาวอีกด้วย

(2) นักเล่าเรื่องกิจกรรมที่สามารถเล่าเรื่องราวของกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ พบว่า ฐานกิจกรรมประมงริมโขง นักเล่าเรื่องยังไม่สามารถเล่าเรื่องราวในการทำประมงริมโขงได้มากนักทั้งที่มีความเชี่ยวชาญเป็นอย่างมาก เนื่องจากไม่ได้รับการฝึกฝนในการบรรยายและสื่อสารกับนักท่องเที่ยว จึงทำให้ลงมือทำเพียงอย่างเดียวและตอบคำถามในเวลาที่นักท่องเที่ยวถามเท่านั้น เนื่องจากเป็นฐานกิจกรรมการท่องเที่ยวใหม่ที่ชุมชนนำมาเป็นฐานกิจกรรมครั้งนี้ ทำให้นักเล่าเรื่องยังไม่ได้รับการฝึกทักษะในการเล่าเรื่อง

(3) การออกแบบกิจกรรมจากผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์จริง พบว่า ฐานกิจกรรมประมงริมโขง ในการออกแบบกิจกรรมมาจากการประชุมของหมู่บ้านร่วมกับนักวิจัย เพื่อค้นหากิจกรรมการท่องเที่ยวที่มาจากพื้นฐานขององค์ความรู้และภูมิปัญญาของชุมชน โดยมีสมาชิกกลุ่มประมงในชุมชนที่มีความสามารถในการหาปลาในแม่น้ำโขงเป็นอย่างดี ส่งผลให้เป็นกิจกรรมที่มาจากภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของชุมชน และได้นำมาสืบทอดองค์ความรู้ต่อให้นักท่องเที่ยว จึงทำให้กิจกรรมมีคุณค่าและประทับใจทั้งเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว

(4) การมีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนความคิดสร้างสรรค์ในการทำกิจกรรม พบว่า ฐานกิจกรรมประมงริมโขง เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการหาปลาในพื้นที่ลุ่มน้ำต่างๆ จากประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว แลกเปลี่ยนกับชุมชนที่มีการหาปลาในแม่น้ำโขง ฤดูกาลในการทำประมงริมแม่น้ำโขง รวมทั้งแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางด้านการประมงในพื้นที่อื่นๆ เป็นต้น

(5) การลงมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันระหว่างเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว พบว่า ฐานกิจกรรมประมงริมโขงในการลงมือปฏิบัติปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันระหว่างเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว มีการร่วมลงมือทำกิจกรรมร่วมกันตามขั้นตอน ดังนี้

- นำแหออกมาจาก และนำมาจับจับไว้ที่มือข้างที่ถนัด
- หว่านแหลงไปในแม่น้ำโขง โดยให้แหแช่อยู่ในน้ำประมาณ 2-3 นาที
- ดึงแหขึ้นมาบนฝั่งและนำปลาออกจากแหนำมาใส่ถังเก็บปลา

(6) สถานที่จัดกิจกรรมมีความเหมาะสมกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พบว่า ฐานกิจกรรมประมงริมโขง จัดกิจกรรมอยู่บริเวณพื้นที่ทำการประมงริมโขงต้องนั่งเรือไปและไปจอดเรือตามริมฝั่งต่างๆ เพื่อหว่านแหหาปลา ทำให้ได้สัมผัสทัศนียภาพความสวยงามของแม่น้ำโขง เมื่อหว่านแหเสร็จก็สามารถถ่ายภาพกับแม่น้ำโขงและโขดหินต่างๆ ที่มีความสวยงามได้

(7) กิจกรรมมีความไหลลื่นสามารถกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และสุนทรียภาพ พบว่า ฐานกิจกรรมประมงริมโขง กิจกรรมนี้ทำให้เจ้าบ้านและนักท่องเที่ยวได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการหว่านแหรวมทั้งระหว่างร่วมลงมือทำกิจกรรม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าบ้าน และระหว่างนักท่องเที่ยวด้วยกันเอง

(8) กิจกรรมสามารถสร้างแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้กับเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว พบว่า ฐานกิจกรรมประมงริมโขง สามารถทำให้ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ตามริมฝั่งแม่น้ำโขงมีรายได้เพิ่มมากขึ้นจากเดิมที่มีการประกอบอาชีพประมงเพื่อหาปลาไปกินและไปขาย แต่เมื่อเป็นฐานกิจกรรมการท่องเที่ยว ก็สามารถได้รายได้จาก

การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรม

นักท่องเที่ยวที่ต้องการมาทำกิจกรรมนี้ด้วย องค์ความรู้นี้ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำการประมงในพื้นที่ต่างๆ กับนักท่องเที่ยว

(9) มีสุนทรียภาพระหว่างการทำกิจกรรม เช่น รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส และจิตวิญญาณ พบว่าฐานกิจกรรมประมงริมโขง มีสุนทรียภาพในระหว่างการทำกิจกรรม คือ พื้นที่ทำการประมงริมโขง ต้องนั่งเรือไปและไปจอดเรือตามริมฝั่งต่างๆ เพื่อหว่านแหหาปลา ทำให้ได้สัมผัสทัศนียภาพความสวยงามของแม่น้ำโขง และแหล่งท่องเที่ยวในเส้นทาง เช่น ผาวัดใจ สามพันโบก หาดหงส์ สามารถชมวิถีชีวิตคนแม่น้ำโขง และวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่ออกเรือหาปลา ทำให้มีความสุขในระหว่างการทำกิจกรรม

(10) กิจกรรมการท่องเที่ยวมีความน่าจดจำ มีความประทับใจ และมีความเข้าใจของผู้ร่วมปฏิบัติกิจกรรม พบว่า ฐานกิจกรรมประมงริมโขง ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์จากคนในชุมชน ได้เรียนรู้ถึงการหว่านแหหาปลาในแม่น้ำโขง เส้นทางในการท่องเที่ยวในแม่น้ำโขง ซึ่งจะประกอบไปด้วย ผาวัดใจ สามพันโบก หาดหงส์ และนักเล่าเรื่องยังได้อธิบายถึงรูปหินที่มีสระเป็นตัวเลข ซึ่งอธิบายได้ถึงว่าเป็นฝีมือของชาวฝรั่งเศสที่ได้สลักไว้แต่ก่อนน้ำเคยสูงมากเพื่อเป็นสัญลักษณ์และมีการเล่าสืบทอดกันมา

5.1.4 การพัฒนา (Development: D2) การประเมินผลกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมชุมชน โดยนักท่องเที่ยวประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมและผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเหมาะสมของกิจกรรม แล้วนำข้อมูลไปปรับปรุงและพัฒนา จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง และสอบถามผู้ทรงคุณวุฒิที่ทำการประเมินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมพบว่า ควรมีการพัฒนาฐานกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรม โดยสามารถสังเคราะห์ตามรายการกิจกรรม ดังนี้

1) ฐานกิจกรรมผ้ามัดย้อมจากสีเปลือกไม้ นักเล่าเรื่องควรเล่าประวัติความเป็นมาของการย้อมผ้าให้เข้าใจและลงลึกกว่าเดิม ควรมีการจัดการในด้านพื้นที่ในการเข้าร่วมกิจกรรมให้น่าสนใจ ควรมีการสาธิตหลายผ้าย้อมให้หลากหลายลวดลายเพื่อสร้างความดึงดูด มีการบอกเล่าขั้นตอนวิธีการทำให้ละเอียดกว่าเดิม มีการจัดการในการจัดสรรอุปกรณ์ในการย้อมผ้าให้เพียงพอต่อจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม เนื่องจากเวลาที่รอให้สีติดผ้าใช้เวลานาน ควรให้นักท่องเที่ยวไปร่วมกิจกรรมที่ฐานอื่นก่อน เพื่อไม่ต้องใช้เวลาที่ฐานกิจกรรมนี้นานเกินไป

2) ฐานกิจกรรมขันหมากเบ็ง ควรมีการจัดเตรียมอุปกรณ์ในการทำให้เพียงพอต่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม และเนื่องจากพื้นที่ในการทำกิจกรรมอยู่บริเวณขานั่งชมวิวแม่น้ำโขง จึงมีพื้นที่แคบ ควรมีพื้นที่ในการเข้าร่วมกิจกรรมที่กว้างมากยิ่งขึ้น นักเล่าเรื่องควรมีการบอกเล่าถึงความเป็นมามากขึ้น ควรมีการแนะนำเทคนิคในการทำมากขึ้นเพื่อความรวดเร็ว เพราะการเย็บใบตองใช้เวลานานสำหรับผู้ที่ไม่เคยทำงานฝีมือมาก่อน ควรเพิ่มระยะเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมให้เพียงพอต่อผู้เข้าร่วม

3) ฐานกิจกรรมข้าวต้มมัดแม่น้ำโขง ควรมีการจัดเตรียมสถานที่ให้รองรับจำนวนผู้เข้าฐานเรียนรู้ได้อย่างครอบคลุมควรมีจำนวนอุปกรณ์ในการทำข้าวต้มมัดเพิ่มมากขึ้น มีการจัดระเบียบระยะเวลาในการสาธิตให้กระชับและเข้าใจง่าย เพิ่มการบอกเล่าประวัติความเป็นมาให้ชัดเจนและลงลึกมากขึ้น จัดเตรียมวัตถุดิบในการลงมือทำให้ดูสะอาดและน่าสัมผัสมากยิ่งขึ้น ควรมีการแบ่งผู้เข้าร่วมกิจกรรมออกเป็นส่วเพื่อความสะดวกในพื้นที่ เนื่องจากพื้นที่ที่ใช้มีเพียงโต๊ะอาหารยาวเพียง 1 โต๊ะ ทำให้มีเพียงพอต่อนักท่องเที่ยว เจ้าบ้านควรมีการสอบถามปัญหาอุปสรรคในการทำข้าวต้มมัดจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นระยะ

4) ฐานกิจกรรมเกษตรริมโขง เส้นทางเดินเข้าถึงไปยังฐานปลูกกล้วย ยังมีความยากลำบาก ในการหาวิธีปลูกกล้วย ควรมีคนสาธิตให้เพียงพอกับนักท่องเที่ยว การจัดการทางเดินไปยังบริเวณสวนเกษตรริมโขงเพราะมีนักท่องเที่ยวหลั่งมั่งระหว่างทางเดิน ควรมีคนคอยชี้แนะให้กับนักท่องเที่ยว ควรมีช่างภาพเก็บภาพประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวเพื่อโปรโมทฐานกิจกรรม ผู้สาธิตควรมีแนวทางการสาธิตที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ควรมีการเล่าประวัติความเป็นมาของการปลูกกล้วยหรือการริเริ่มทำการเกษตรริมแม่น้ำโขง ควรมีการแนะนำเทคนิคการปลูกกล้วยที่ได้ผลผลิตที่ดีแก่นักท่องเที่ยวควรเพิ่มระยะเวลาให้มากในการทำกิจกรรมในฐาน และควรมีการแลกเปลี่ยน ภูมิปัญญาระหว่างคนในชุมชนกับนักท่องเที่ยวมากขึ้น

5) ฐานกิจกรรมประมงริมโขง ระยะเวลาในการล่องเรือควรมีเวลามากกว่านี้เพื่อให้นักท่องเที่ยวจะถ่ายและเดินชมตามจุดต่างๆ ที่นั่งภายในเรือไม่มั่นคง ควรทำให้ได้มาตรฐานและมั่นคง เสื้อชูชีพไม่ได้มาตรฐานเพราะสายรัดบางตัวก็ชำรุด ท่าเทียบเรือตรงจุดสถานที่ท่องเที่ยวไม่ปลอดภัยอาจจะทำให้เกิดอันตรายกับนักท่องเที่ยวได้ การสาธิตหาปลา ควรมีการอธิบายที่ชัดเจนดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยว ควรมีบริการเสริมบนเรือ เช่น ยาแก้เมาเรือ น้ำเปล่า บนเรือควรมีร่มไว้สำหรับบริการนักท่องเที่ยวและควรมีช่างภาพประจำเรือเพื่อถ่ายภาพนักท่องเที่ยวและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เป็นที่รู้จัก

5.1.5 การเผยแพร่ อบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรม ให้กับภาคีที่เกี่ยวข้องทางการท่องเที่ยวในจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 50 คน คณะผู้วิจัยได้นำผลที่ได้จากการวิจัยมาอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมให้กับภาคีที่เกี่ยวข้องทางการท่องเที่ยวในจังหวัดอุบลราชธานี เช่น ผู้ประกอบการการท่องเที่ยวประชาชนในชุมชนท่องเที่ยว ภาครัฐ ภาคเอกชน รวมทั้งนักศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีที่ศึกษาด้านการท่องเที่ยวและการบริการ จำนวน 50 คน โดยผู้เข้าอบรมสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยไปต่อยอดในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมชุมชน สามารถจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้องทิศทาง ภาครัฐสามารถนำองค์ความรู้ไปต่อยอดเป็นนโยบายทางการท่องเที่ยว ภาคเอกชนสามารถนำเส้นทางท่องเที่ยวไปเสนอขายต่อนักท่องเที่ยว อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา และนักศึกษาสาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและการบริการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ได้ความรู้ไปต่อยอดในการจัดการเรียนการสอน

5.1.6 แนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมบ้านปากกะหลาง ตำบลสองคอน อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี จากการสัมภาษณ์กลุ่มภาคีที่เกี่ยวข้องผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ประชาชนในชุมชน ผู้ประกอบการในท้องถิ่น บุคลากรภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมบ้านปากกะหลาง ตำบลสองคอน อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมให้ประสบความสำเร็จนั้น ต้องมีการพัฒนา 5 ด้าน ดังนี้

1) การพัฒนาศักยภาพนักร้อง เป็นการจัดเตรียมความพร้อมในการจัดการการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรม โดยให้นักเรียนมีศักยภาพและทักษะในการเล่าเรื่องราวต่างๆ รวมทั้งพัฒนาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารระหว่างนักร้องกับนักท่องเที่ยวเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรม

- 2) การพัฒนาการมีส่วนร่วม โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางความคิดและก่อให้เกิดความสามัคคีภายในชุมชน
- 3) การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยพัฒนาให้พื้นที่ริมโขงมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าร่วมในกิจกรรมอย่างแท้จริงเพิ่มมากขึ้นจากฐานวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน เช่น กิจกรรมพิมพ์เทียนย้อมสีผ้าธรรมชาติ กิจกรรมผ้าพิมพ์ลายใบไม้ เป็นต้น
- 4) การพัฒนาการสร้างเรื่องราวทางการท่องเที่ยว โดยนำประวัติศาสตร์ความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวรวมทั้งวิถีชีวิตมาเรียบเรียงเรื่องราวให้เป็นเรื่องราวทางการท่องเที่ยวที่น่าสนใจและดึงดูดใจนักท่องเที่ยว
- 5) การพัฒนาการตลาด เป็นการใช้กลยุทธ์ทางการตลาดที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรม ทั้งรูปแบบของ Offline และ Online มีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างเป็นระบบและต้องเป็นการทำการตลาดที่ไม่กระทบต่อสังคม วัฒนธรรมและวิถีชีวิตเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน

5.2 อภิปรายผล

จากการศึกษาศักยภาพของชุมชนบ้านปากกะหลางในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรม พบว่า ชุมชนมีศักยภาพที่โดดเด่น 5 ด้าน ได้แก่ ศักยภาพด้านคน ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านการมีส่วนร่วม และด้านความสามารถในการพึ่งพาตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Tourism) ที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกขั้นตอนของการพัฒนาการท่องเที่ยว ศักยภาพที่โดดเด่นที่สุดคือทุนทางสังคมที่แข็งแกร่ง โดยเฉพาะความสามัคคีของคนในชุมชนและความเข้มแข็งของผู้นำชุมชนที่สามารถประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับทุนทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทั้งภูมิปัญญาการทอผ้าย้อมสีธรรมชาติจากเปลือกไม้ หัตถกรรมงานจักสาน และวิถีชีวิตริมแม่น้ำโขงที่เป็นเอกลักษณ์ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับ Chinachot and Chantuk (2016) ที่ระบุว่า การจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ต้องได้รับความร่วมมือจากทั้งผู้ประกอบการและชุมชน โดยสามารถสร้างการมีส่วนร่วม การเรียนรู้ และเพิ่มทักษะให้แก่ชุมชนได้

ศักยภาพด้านทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนถือเป็นจุดแข็งสำคัญ โดยเฉพาะทำเลที่ตั้งริมแม่น้ำโขงที่จุดแคบที่สุดเพียง 56 เมตร ณ ปากบ้อง ซึ่งเป็นจุดเด่นที่ไม่ซ้ำใคร นอกจากนี้ยังมีฐานกิจกรรมหลากหลายที่พร้อมรองรับนักท่องเที่ยว ทั้งฐานกิจกรรมผ้ามัดย้อมสีเปลือกไม้ธรรมชาติ ฐานกิจกรรมขันหมากเบ็ง ฐานกิจกรรมข้าวต้มมัดแม่น้ำโขง ฐานกิจกรรมเกษตรริมโขง และฐานกิจกรรมประมงริมโขง ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับ Jansuri et al. (2020) ที่เน้นความสำคัญของการรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนยังคงรักษาเอกลักษณ์และพัฒนาต่อยอดเป็นจุดขายทางการตลาด ทั้งนี้ ชุมชนได้แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการพึ่งพาตนเองผ่านการจัดตั้งกลุ่มอาชีพต่างๆ อย่างเป็นระบบ ได้แก่ กลุ่มทอผ้า กลุ่มปลาร้า กลุ่มจักสาน กลุ่มเรือนำเที่ยว กลุ่มเกษตรริมโขง กลุ่มแปรรูปมันเผือก และกลุ่มประมงน้ำจืด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความพร้อมในการสร้างรายได้และกระจายผลประโยชน์สู่ชุมชนอย่างทั่วถึง

จากการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมบ้านปากกะหลาง พบว่า ชุมชนได้พัฒนากิจกรรม 5 ฐานที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น ได้แก่ ฐานกิจกรรมผ้ามัดย้อมสีเปลือกไม้ธรรมชาติ ฐานกิจกรรมขันหมากเบ็ง ฐานกิจกรรมข้าวต้มมัดแม่น้ำโขง ฐานกิจกรรมเกษตรริมโขง และฐานกิจกรรมประมงริมโขง ซึ่งมุ่งเน้นการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้วัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่น ทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับอะไรที่มากกว่าแค่ภาพถ่ายสวยๆ โดยเน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าบ้านและผู้มาเยือน การออกแบบกิจกรรมของชุมชนคำนึงถึงความเหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวทุกเพศทุกวัยและการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับ Kaewyu and Pakdeepinit (2014) ที่ระบุว่า นักท่องเที่ยวมีความต้องการให้ชุมชนมีรายการกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่หลากหลายเพื่อเป็นทางเลือก โดยเฉพาะประสบการณ์ที่เป็นเอกลักษณ์ที่หาไม่ได้จากที่อื่น การเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง การมีส่วนร่วมกับชุมชน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการพัฒนาตนเองผ่านการเรียนรู้ทักษะใหม่ๆ

จากการศึกษาแนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมบ้านปากกะหลาง พบว่า มีแนวทางการพัฒนา 5 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพนักท่องเที่ยว การพัฒนาการมีส่วนร่วม การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การพัฒนาการสร้างเรื่องราวทางการท่องเที่ยว และการพัฒนาการตลาด ซึ่งครอบคลุมทั้งการพัฒนาบุคลากร กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยว และการสื่อสารทางการตลาด แนวทางการพัฒนาดังกล่าวสอดคล้องกับ Pinprachanan et al. (2022) ที่เน้นความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรบุคคล การปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค และการจัดกิจกรรมที่นำเสนอวิถีชีวิตดั้งเดิม รวมทั้งการจัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยวและการจัดกิจกรรมที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรม โดยนักท่องเที่ยวต้องการกิจกรรมที่หลากหลายและกิจกรรมที่ตนได้ร่วมลงมือทำซึ่งเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น

6. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรม 2) เพื่อออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรม และ 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมบ้านปากกะหลาง ตำบลสองคอน อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัย พบว่า 1) ศักยภาพของชุมชนในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมโดดเด่น มีความสามารถในการพึ่งพาตนเองและเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ แต่ยังขาดความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์รวมทั้งทักษะในการเล่าเรื่อง ขาดการตลาดทางการท่องเที่ยว และต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ 2) การออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมของชุมชน มี 5 กิจกรรม คือ ผ้ามัดย้อมสีเปลือกไม้ ขันหมากเบ็ง ข้าวต้มมัดแม่น้ำโขง เกษตรริมโขง และประมงริมโขง 3) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมบ้านปากกะหลาง ตำบลสองคอน อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี มีทั้งหมด 5 แนวทาง ดังนี้ การพัฒนาศักยภาพนักท่องเที่ยว การพัฒนาการมีส่วนร่วม การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การพัฒนาการสร้างเรื่องราวทางการท่องเที่ยว และ การพัฒนาการตลาด

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

7.1.1 ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพของชุมชนในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรม ชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมโดดเด่น มีความสามารถในการพึ่งพาตนเอง และเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ แต่ยังขาดความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์รวมทั้งทักษะในการเล่าเรื่อง ขาดการทำตลาดทางการท่องเที่ยว และต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ

7.1.2 การออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมของชุมชน มี 5 กิจกรรม คือ

1) ผ้าหมัดย้อมสีเปลือกไม้ 2) ชนหมากเบ็ง 3) ข้าวต้มมัดแม่น้ำโขง 4) เกษตรริมโขง และ 5) ประมงริมโขง

7.1.3 แนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมบ้านปากกะหลาง ตำบลสองคอน อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี มีทั้งหมด 5 แนวทาง ดังนี้ 1) การพัฒนาศักยภาพนักเล่าเรื่อง 2) การพัฒนาการมีส่วนร่วม 3) การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 4) การพัฒนาการสร้างเรื่องราวทางการท่องเที่ยว และ 5) การพัฒนาการตลาด

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

7.2.1 ในการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้ศึกษาและพัฒนากิจกรรมในชุมชนเท่านั้น ควรมีศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ชุมชนริมแม่น้ำโขง จังหวัดอุบลราชธานี เพิ่มเติมเพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่ต่อยอดเพิ่มมากขึ้น

7.2.2 งานวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยเรื่องนี้ได้มุ่งการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมของชุมชนควรศึกษาวิจัยในเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การพัฒนานักเล่าเรื่องชุมชน การพัฒนาด้านการตลาด ทำให้เกิดการพัฒนาต่อยอดอย่างยั่งยืน

7.3 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.3.1 คณะผู้วิจัยเสนอต่อภาครัฐส่งเสริมทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรม โดยการเข้ามาทำความเข้าใจกับประชาชนในชุมชนถึงทิศทางการพัฒนา และกิจกรรมภายในชุมชนให้มีความหลากหลายเพิ่มมากขึ้น

7.3.2 คณะผู้วิจัยเสนอสถาบันการศึกษาให้ความรู้เกี่ยวกับทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมรวมทั้งให้การสนับสนุนความรู้ด้านการต่อยอด เพิ่มค่า ให้กับผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน

7.3.3 คณะผู้วิจัยเสนอต่อภาคเอกชนร่วมกันสนับสนุนในการนำนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวชุมชนท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดอุบลราชธานี เพิ่มชุมชนท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เข้าไปในโปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อก่อให้เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพรวมทั้งเกิดการกระจายรายได้ในท้องถิ่นอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน

8. เอกสารอ้างอิง

- Anantamongkolkul, C., & Pattanapokinsakul, K. (2019). Creative tourism behaviour of cultural tourists in Phuket. *Journal of International and Thai Tourism*, 15(2), 1-20.
- Aref, F. (2011). Barriers to community capacity building for tourism development in communities in Shiraz, Iran. *Journal of Sustainable Tourism*, 19(3), 347-359.
- Arkarapoti Wong, P., & Chindapol, S. (2023). Creative community-based tourism management model in Thai villages around Sukhothai world heritage and associated historic towns. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 44(1), 83-94.
- Chantaneer, M., & Plangklang, L. (2017). Local people potential development for sustainable tourism management in Tambon Lad Chado, Pak Hai District, Phranakhon Si Ayutthaya Province. *Phetchabun Rajabhat Journal*, 19(2), 44-55.
- Chantavanich, S. (2000). *Data analysis in qualitative research*. Chulalongkorn University Press.
- Chinachot, P., & Chantuk, T. (2016). Model of creative tourism management in Suan Phueng. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 9(1), 250-268.
- Department of Tourism. (2021). *Tourist Statistics Report in 2020*. Ministry of Tourism and Sports.
- Designated Areas for Sustainable Tourism Administration. (2019). *Creating creative tourism toolkit*. Bookplus Publishing co., Ltd.
- Jansuri, A., Suttipisan, S., & Khanonkram, K. (2020). Guideline for the creative tourism development based on Thainess identity at Bang Rachan Thai Retro Market, Sing Buri Province. *Journal of Thithat Watthanatham*, 19(2), 141-162.
- Kaewyu, P., & Pakdeepinit, P. (2014). Guideline of creative tourism development through adaptive using hyacinth handicraft in Muang District Phayao Thailand. In *The 4th Academic Conference Journal 2014: Rethink: Social Development for Sustainability in ASEAN Community* (pp. 321-329).
- Lamajeen, K., Samniengsanorh, N., & Siri-opakham, S. (2022). *Developing of creative tourism activity based on culture in Ban Pak Kalang, Song Khon Subdistrict, Pho Sai District, Ubonratchathani Province*. Ubonratchathani Rajabhat University.
- La-ongliw, J. (2019). Secondary city tourism: An alternative for creative tourism in Ratchaburi Province. *Journal of International and Thai Tourism*, 15(2), 83-103.
- Pinprachanan, T., Panupat, C., & Junead, J. (2022). Creative tourism activities development for cultural conservation of Urak Lawoi ethnic group on Lanta Island, Krabi Province. *Journal of Arts Management*, 6(3), 1348-1368.

- Popichit, N., Prasitwisate, G., Serirat, S., & Namjaidee, S. (2020). Development of competency in creative tourism activity of the Thai Song Dam Tribe. *Journal of Cultural Approach*, 21(40), 53-64.
- Provincial Community Development Office of Ubon Ratchathani. (2020). *OTOP Entrepreneurs in Pho Sai District, and Khong Chiam District*. Community Development Department.
- Richards, G. & Raymond, C. (2000). Creative tourism, *ATLAS News*, 23, 16–20.
- Thongdee, N. (2019). *Value added in human resource development: The handbook of human resource development in tourism for community*. Partyboom Limited.
- Thongma, W., & Umnat, P. (2004). *Impacts from tourism activities management of community in Maeram, Maerim District Chiang Mai*. Maejo University.
- UNESCO. (2006). *Toward sustainable strategies for creative tourism: Discussion report of the planning meeting for 2008 International Conference on Creative Tourism*.
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000159811>.
- Wisudthiluck, S. (2015). *Creative tourism Thailand: Handbook and practical guidelines*. Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (Public Organization).
- Wurzburger, R., Ageson, T., Pattakos, A., & Pratt, S. (2009). *Creative tourism: A global conversation: How to provide unique creative experiences for travelers worldwide*. Sunstone Press.

ประวัติแนบท้ายบทความ

Name and Surname:	Assistant Professor Dr. Kulvadee Lamaijeen
Highest Education:	Doctor of Philosophy Program in Integrated Tourism Management
University or Agency:	Ubonratchathani Rajabhat University
Field of Expertise:	Tourism Management
Address:	303/1 moo 1 Rainoy, Mueang, Ubonratchathani, Thailand 34000
E-mail:	Kulvadee.l@ubru.ac.th

Name and Surname:

Miss. Niannipa Samniengsanorh

Highest Education:

Doctor of Philosophy Program in Tourism and Hotel Management

University or Agency:

Ubonratchathani Rajabhat University

Field of Expertise:

Tourist behavior

Address:

41 Somdej Road, Naimueang, Mueang, Ubonratchathani,
Thailand 34000

E-mail:

niannipa.s@ubru.ac.th

Name and Surname:

Mr.Sathaporn Siri-opakham

Highest Education:

Master of Arts in Hotel and Tourism Management

University or Agency:

Ubonratchathani Rajabhat University

Field of Expertise:

Hotel and Tourism

Address:

40/2 Chayangkul Road, Naimueang, Mueang, Ubonratchathani,
Thailand 34000

E-mail:

sathaporn.y@ubru.ac.th